Влада—Радам!

Голос України

Газета Верховної Ради України ◆ № 171 ◆ Середа, 4 вересня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

НЕМА ХУНТИ БЕЗ ДОБРА?

Справді: аби хунта сама не вилупилась, її варто було б вигадати. Бо — без неї — хто показав би нам, чого ми іноді варті? Адже оті вісім ляльок зіграли фарс не лише про себе, а й про нас. І, вийшовши через три дні з балагану, ми взялися тицяти пальцями одне в одного, немов малі діти, обзиваючи того зрадником, а того — комунякою. Бо — вже «можна», та й при ділі почуваєшся.

Либонь, від Полтавської битви Україна не бачила нас отакими розгубленими. Пора б і схаменутися — щоб дітям нашим рідна історія не здавалася надто непевною, і щоб на уроках не довелося їм фантазувати: мовляв, Петро Перший розбив Янаєва, а Єльцин — Карла Дванадцятого, а Мазепа тим часом послав турецькому султанові декларацію про незалежність, що й було змальовано з натури Рєпіним у відомій картині «Не чекали»...

...Гей, кобзарю, чи є у тебе про це підходяща пісня?

Віталій ЖЕЖЕРА.
Фото Вячеслава ПУШКАРЬОВА.

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада України

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

УРСР, 252047 Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий коректорською 441-84-42, 224-72-54 (телефакс).

ВІДДІЛИ:

парламентський — 441-84-52, 441-85-64,

листів — 441-82-05, 441-29-61,

економіки — 441-88-07,

аграрний — 441-86-18,

міжнародний — 446-91-20,

охорони здоров'я — 441-88-06,

соціальних питань — 441-88-05,

екології — 441-88-59,

культури — 441-86-44,

спорту — 441-88-08,

інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,

історії України — 441-88-62,

військових питань — 441-88-52,

реклами — 441-89-44,

бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60955

Тираж 155.000

Передплатна ціна на рік 19 крб 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

Выступление Л. М. Кравчука на Съезде народных депутатов СССР

Уважаемые народные депутаты! Наши замечания, точнее замечания украинской депутации по Заявлению Президента и высших руководителей республик высказал народный депутат Щербак, они отражают наше общее мнение, и я на них останавливаться не буду.

С учетом ситуации, которая сложилась после победы демократии над путчем и революционных перемен во многих республиках, предложения, изложенные в Заявлении Президента и высших руководителей республик отражают реалии дня и с ними можно, в основном, согласиться.

Наши замечания сводятся к следующему. Главное, чтобы съезд исходил из того, что сегодня реальная власть находится в республиках. Народы самоопределяются, и мы думаем, что высшая цель съезда — помочь народам республик в этом вопросе.

Мы сегодня должны, по нашему мнению, решать те вопросы, время для которых назрело. А по тем, по которым нет ясности, они не готовы для обсуждения — их с повестки дня снять. По нашему мнению, к ним относится и вопрос о разработке новой Конституции.

Что касается Договора о Союзе суверенных государств, то переговоры могут начинать те республики, которые к этому готовы и определились.

Украина, провозгласив Акт о независимости, может высказать свою позицию лишь после референдума по этому вопросу, хотя уже сейчас ясно, что реально можно вести обсуждение лишь конфедеративных принципов Союза или содружества.

Мне думается, что для съезда и органов власти всех республик главным сегодня является проблема недопущения неконтролируемого развала экономики, чтобы наш народ не погиб под ее обломками.

Делегация России и Украины с участием делегации Верховного Совета СССР изложили свою позицию по этому вопросу, наше общее Коммюнике опубликовано в печати.

Необходимо незамедлительно создать межреспубликанский, межгосударственный орган, скажем, Совет или комитет, наделить его правами и полномочиями, чтобы он мог взять в руки эту важнейшую проблему и обеспечить жизнедеятельность всех отраслей народного хозяйства, а значит, и потребности людей.

Мы просим все республики не воспользоваться неопределенностью и безвластием, которое сейчас есть в стране, чтобы взять себе больше того, что создано всеми народами.

Потому, что это сейчас очень острая проблема и наших решений, решения съезда ждет народ.

Он устал от бесплодных дискуссий по политическим проблемам, и эти дискуссии не должны поглощать наши силы. Сейчас идет быстрый процесс самоопределения народов. Они сами решают свою судьбу. И пока он не завершен, обсуждать и решать эти вопросы на съезде считаю преждевременным, а главное бесполезным.

Теперь несколько общих замечаний, предложений.

Мы готовы принимать самое активное участие в создании межгосударственных структур в области экономики, координации управления народным хозяйством, согласованно решать вопросы внутренней, внешней политики, выработки концепции коллективной безопасности, реорганизации вооруженных сил.

При этом исходными должны быть такие принципиальные положения для нас.

Мы вступаем в новый этап в отношении с республиками, и эта дорога должна быть дорогой справедливости. Новое начинаем дело.

Поэтому все народы равны, никто не вмешивается во внутренние дела друг друга, отказываются от диктата, от любых заявлений, касающихся территориальной целостности. Общие вопросы, а у нас их очень много, решаются путем переговоров. Опыт уже есть. Россия и Украина нашли пути решения этой острой проблемы.

Демократические и правовые государства, если они истинно такие, обязаны жить по законам, соблюдать международные и правовые нормы, жить по чести и совести.

Хочу с этой высокой трибуны заявить, что у нас нет территориальных претензий ни к России, ни к другим государствам.

Во главу угла своей политики Украина ставила и ставит взаимоотношения с Россией. Это вытекает из нашей истории, из коренных интересов народов наших, и тех россиян, которые живут на территории Украины. Это и наша общая ответственность перед всеми народами страны и перед миром. Мы обязаны показать образец новых взаимоотношений, которые утверждаются демократическими государствами.

В их основе, кроме того, что было перечислено, по нашему глубокому убеждению, должны лежать справедливость, дружба и взаимопонимание.

Мы очень высоко ценим вклад России, вклад москвичей в подавление путча, то, что они отстояли демократию. Мы приветствуем российских демократов. Мы не можем приветствовать тех, кто через средства массовой информации уже разделил Украину.

Сожалеем в связи с этим и надеемся, что у демократов, у демократии России хватит мудрости снять эту острую проблему с повестки дня.

Сейчас идет соревнование, кто демократичнее, какая из республик ближе подошла к высоким идеалам демократии. Вокруг этого идет много разговоров. Я хочу отвести любые подозрения в том, что на Украине будет сохраняться тоталитарно-номенклатурная система под видом независимости.

За восемь дней независимости мы приняли столько решений по развалу этой системы, что она уже не сможет существовать. У кого есть сомнения, я приглашаю на Украину посмотреть.

Мы с большой решительностью приступили к проведению радикальной экономической реформы на рыночных принципах, делаем реальные шаги, направленные на построение демократического института власти, на защиту прав личности, прав национальных меньшинств. Мы стремимся сделать все, чтобы не допустить разгула страстей, нарушения демократических норм, не допустить беззакония, чтобы не пострадали невинные люди, а виновные должны получить политическую и правовую оценку.

Хотел бы высказаться и по вопросу о признании съездом независимости республик.

Украина 24 числа на своем Верховном Совете провозгласила Акт о независимости. Но она не ставит этого вопроса на съезде, потому что считаем — это святое право самих народов. Ставить в повестку дня этот вопрос на съезде, это как бы просить от съезда отпускную.

И последнее. Сегодня для демократии, действительно, момент истинный, звездный час. Но рано увлекаться только праздниками, есть угроза организованного выступления сил крайне правого толка, нужна твердость и бдительность, нужны практические шаги. Нужна и помощь. Все, кому дороги мир и спокойствие, кто заинтересован в планетарном аспекте о победе демократии на этой огромной территории, должны поддержать ее, в том числе и экономически.

Я обращаюсь к государствам мира, деловым людям, чтобы они отбросили сомнения на сей счет. Спасибо за внимание.

Леонід КРАВЧУК:

ПОЛІТИЧНА ДОЛЯ НАРОДІВ ВИРІШУЄТЬСЯ В РЕСПУБЛІКАХ

Суверенітет став головною темою життя народів, тому майбутнє нинішнього СРСР бачиться скоріше у формі конфедерації. Таку думку висловив 2 вересня на зустрічі з радянськими та іноземними журналістами Голова Верховної Ради України Л. Кравчук. Вона відбулась у постійному представництві республіки в Москві після завершення першого дня роботи З'їзду народних депутатів країни.

Свою політичну долю народи тепер вирішують у республіках, продовжував глава українського парламенту. Щодо України, то вісімдесят процентів її населення, як показало опитування, висловились за конфедерацію, відзначив він. Л. Кравчук твердо заявив, що є прихильником повнокровного державного суверенітету України. Проте постановка питання про визнання її як самостійної незалежної держави зарубіжними державами, як це має місце з республіками Прибалтики, зараз, на його переконання, нереальна. Спочатку необхідно дочекатися результатів українського референдуму, призначеного на 1 грудня.

Голова підкреслив, що дуже важливим, істотним елементом у політиці України є збереження добрих відносин з Росією, що зумовлено історією. Разом з тим він висловився в тому плані, що в переможні «постпутчові» дні, як він вважає, парламент Росії часом своїми діями немовби «прибирає» союзні повноваження. Склад Комітету по оперативному управлінню народним господарством СРСР, сказав Л. Кравчук, теж показує, що тут превалюють інтереси однієї республіки. Ми проти спроб тих, хто ближче до центру, забрати собі якомога більше, зауважив він.

Говорячи про Крим, глава українського парламенту сказав, що Кримська автономна республіка відновила свою автономію, Верховна Рада України це підтримала. Територіально вона залишаєть. ся у складі України.

Л. Кравчук заявив, що не згодний з агресивною формою антисоціалістичної спрямованості Руху. Але я проти, пояснив він, реанімування тих форм життя суспільства, які ні до чого не привели, поклоніння колишнім ідеалам народом не сприймається.

В. БЕЗБРЕЖНИЙ, парламентський кореспондент ТАРС.

Парламентська хроніка

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ Є. ПОТРІБНІ ЗАКОНИ

Ранкове засідання 3 вересня

Сесія почалася із заяви народного депутата України С. Хмари про неможливість його присутності в сесійному залі до скасування постанови парламенту про позбавлення депутатського імунітету та арешт від 14 листопада 1990 року. Далі депутати заслухали пропозиції С. Головатого, М. Потебенька, О. Коцюби, І. Зайця, В. Бедя, О. Ємця, П. Мовчана, В. Карпенка, Л. Лук'яненка та інших щодо порядку денного і визначили: сесія працюватиме принаймні 3-4 вересня на пленарних засіданнях і розгляне питання підведення під проголошену незалежність законної бази. З інформацією про поточний момент виступив Голова парламенту Л. Кравчук і відповів на запитання депутатів. Вирішили також заслухати інформацію голови тимчасової комісії Президії парламенту по перевірці діяльності службових осіб, органів влади та громадсько-політичних організацій під час путчу Ю. Гайсинського і поговорити про «різне».

Отже, почалася четверта сесія Верховної Ради. Четверта, але водночас і перша, бо вона починає свою роботу в незалежній Україні. Саме на цьому й наголошували тисячі людей, які прийшли до стін парламенту з вимогою: зробити все, щоб процес здобуття Україною реальної незалежності став необоротним. Про те ж говорив і депутат С. Головатий (Київ): — Ми повинні серйозно підійти до юридичного офор

(Закінчення на 3-й стор.).

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ Є. ПОТРІБНІ ЗАКОНИ

(Закінчення. Початок на 2-й стор.).

млення проголошення незалежності України.

Ми зробили 24 серпня півкроку, прийнявши Акт незалежності, але на сьогодні ми не визначилися: які органи державної влади і управління діють після цього проголошення, яким органам належить влада, а які здійснюють управління, які нормативні акти і закони діють.

І депутат запропонував визнати найвищим органом влади на Україні парламент у складі депутатів колишньої УРСР (тобто тих, хто сидить у залі) і наділити їх відповідними повноваженнями, оголосити, що на Україні тимчасово, до прийняття нової, діє Конституція УРСР, а також чинні закони колишньої УРСР, такою мірою, якою вони не суперечать новій Україні. Те ж саме, за пропозицією С. Головатого, стосується і Кабінету міністрів, прокуратури, арбітражу, суду — вони мають стати інституціями нової України, а не УРСР. Громадяни УРСР і СРСР на території республіки мають стати громадянами незалежної України, а кордони її визначає кордон УРСР, визначений у складі колишнього СРСР. «Таким чином, — заявив С. Головатий, — ми закладемо юридичні підвалини для правонаступництва влади і управління, а також правонаступництво у чинності законів і актів».

І хоча деяким депутатам такі пропозиції, різною мірою підтримані М. Потебеньком та О. Коцюбою, здалися надмірним зволіканням, цілком ясно — без цього не обійтися. Існують міжнародні юридичні норми здобуття незалежності, й ігнорувати їх — виставити себе на посміховисько перед світом. Останньою крапкою над «і» в цьому процесі має стати перемога на республіканському референдумі на підтримку Акта незалежності.

«Хитромудру» пропозицію вніс депутат М. Потебенько: оскільки в післяпутчевій діяльності Президії парламенту, на думку прокурора, є необ'єктивність при прийнятті рішень, то треба поставити питання на сесії про довіру членам Президії. Що це означає? Не що інше, як надання можливості старим силам, які оговталися від потрясінь і захочуть реваншу, оголосити недовіру членам Президії, які рішуче йдуть шляхом незалежності, переобрати їх і поставити під сумнів законність їхніх рішень за останні дні. А найгірший варіант — новим можливим складом Президії навіть і скасувати деякі рішення. Пропозиція потрапила до порядку денного, і лишається тільки сподіватися, що депутати, коли настане час, скажуть таке слово, яке не розійдеться з думкою народу. А він сьогодні підтримує рішення Президії, бо справді є що підтримувати.

Головна думка інформації Л. Кравчука зводилася до того, що критичні дні 19—21 серпня продемонстрували повну незахищеність суверенітету України та інших республік, повну неприйнятність такого утворення, як СРСР, який не може гарантувати республікам їхній суверенітет. Цей факт визнаний керівниками всіх республік, які написали в своїй спільній заяві: питання підписання Союзного договору віддати повністю на розсуд республікам, нехай кожна визначається окремо.

Ознайомив Л. Кравчук і з трьома, на його думку, головними висновками перебігу останніх подій і в Москві, і в країні. По-перше, центр політичного розвитку подій перемістився з Москви в республіки. По-друге, про якісь центральні союзні структури не може бути й мови, говорити треба про встановлення економічних зв'язків, про участь України у тимчасових міждержавних структурах, які діятимуть у перехідний період демонтажу СРСР. Тривалість перехідного періоду визначено до кінця 1992 року. Не може бути й мови про спільну Конституцію СРСР. По-третє, суверенітет республік став реальністю і говорити про те, що хтось, окрім народів, має його затверджувати, не тільки юридично безграмотно, а й просто неетично, а Україна свій вибір зробила. «І нині, — заявив Голова, — як ніколи, нам потрібна єдність!»

...А на площі перед парламентом тим часом студенти знову погрожували голодовкою, якщо Верховна Рада буде нерішучою на шляху до незалежності. Переконаний: до цього не дійде.

Володимир СКАЧКО.

ЗАЯВА

президії Ради Федерації незалежних профспілок України

Президія Ради Федерації незалежних профспілок України засуджує спроби будь-якого тиску у зв'язку з проголошенням України незалежною, самостійною демократичною державою. Вважаємо заяви окремих керівників Росії щодо перегляду існуючих кордонів — безпідставними, а неетичні висловлювання засобів масової інформації на адресу народу України — образливими.

Ми виступаємо за єднання всіх демократичних сил у становленні суверенної держави.

Гарантом розбудови незалежної України будуть її економічні здобутки, які створюються зусиллями усіх нас — робітників, селян, інтелігенції.

Закликаємо трудящих республіки, членів профспілок до згуртованості і злагоди в ім'я України.

29 серпня 1991 року

ПОСТАНОВА Верховної Ради України

Про Міністра оборони України

Верховна Рада України **постановляє:**

Призначити Міністром оборони України генерал-майора МОРОЗОВА Костянтина Петровича.

Голова Верховної Ради України
Л. КРАВЧУК

м. Київ
3 вересня 1991 року

ПОЛКУ МІНІСТРІВ ПРИБУЛО

У Кабінеті міністрів України поповнення. Міністром оборони незалежної Української держави став 47-річний командуючий військово-повітряною армією генерал-майор К. Морозов.

Народився Костянтин Петрович у місті Брянка на Луганщині. Після десятирічки і Харківського військового училища льотчиків служив у бойовій авіації, пройшовши шлях від льотчика-винищувача до командарма. Закінчив військово-повітряну академію та академію Генерального штабу.

Свою роботу на посаді міністра оборони України К. Морозов хоче розпочати з вирішення насамперед соціальних проблем військовослужбовців, зі створення національної гвардії, розробки військової доктрини України з метою розбудови збройних сил республіки.

Валентин ЛАБУНСЬКИЙ.

ЗВЕРНЕННЯ

Голови Верховної Ради України до керівників зарубіжних країн

2 вересня 1991 року міністр закордонних справ України А. Зленко передав генеральним консулам зарубіжних країн у Києві звернення Голови Верховної Ради України Л. Кравчука до керівників держав і урядів відповідних країн. У зверненні, зокрема, говориться, що 24 серпня 1991 року позачергова сесія парламенту України ухвалила Акт проголошення незалежності України. Віднині на її території мають чинність виключно Конституція і закони республіки. Проголошуючи свою територію неподільною і недоторканною, Україна не має жодних територіальних претензій до своїх сусідів і буде неухильно додержувати свої міжнародні зобов'язання.

У зверненні наголошується, що Україна як незалежна демократична держава — член ООН буде й надалі робити все для зміцнення міжнародного миру і безпеки, реалізації цілей і принципів Статуту ООН та підвищення її ролі в цій організації, для розвитку всебічного міжнародного співробітництва.

Прес-центр МЗС України.

Його Ексцеленції
Леонідові Кравчукові
Голові Верховної Ради України
Київ, Україна

2 вересня 1991

Вельмидостойний Пане Президенте!

Вітаю Вас і членів Верховної Ради з нагоди схвалення Радою акту державної незалежності України.

Одночасно запевняю, що ієрархія, духовенство та вірні Української Автокефальної Суверенної Православної Церкви беруть на себе почесний обов'язок всебічної допомоги обраним народом в здійсненні незалежної державності в поточному житті України.

Щасти Вам усім, Боже!

+ Мстислав, Патріарх Київський і Всієї України.

УКРАЇНА — МАЛЬТА: КРОК ДО МІЖДЕРЖАВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Цими днями з робочим візитом у Києві перебував заступник прем'єр-міністра, міністр закордонних справ і юстиції Республіки Мальта Гвідо Де Марко. Візит високого гостя збігся із знаменною подією в нашій історії — проголошенням незалежності України.

Таким чином, пан Де Марко став першим державним діячем, який зміг привітати Голову Верховної Ради, народ України з ухваленням Акта, що й зафіксовано у Спільній заяві Г. Де Марко і міністра закордонних справ України А. Зленка.

Не менш знаменно, мабуть, і те, що саме Гвідо Де Марко є Головою 45-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, адже до цього часу Україна підтверджує свою міжнародну правосуб'єктність насамперед через участь у діяльності Об'єднаних Націй, інших міждержавних організацій.

Як говориться в Заяві двох міністрів закордонних справ, Г. Де Марко прийняв Голова Верховної Ради України Л. Кравчук, який повідомив, що Акт незалежності, майже одноголосно схвалений українським парламентом за кілька годин до зустрічі, має величезне значення для досягнення повного суверенітету України, яка є однією з держав — засновниць ООН.

Гвідо Де Марко висловив упевненість, що ухвалення Акта матиме своїм наслідком збільшення вкладу України в діяльність ООН у справі реалізації принципів її Статуту, в міжнародне співробітництво і підтримання миру в світі. Л. Кравчук і Г. Де Марко обговорили також питання, що викликають взаємний інтерес і спрямовані на розширення зв'язків між двома народами.

Голова 45-ї сесії ГА ООН був прийнятий заступником прем'єр-міністра України С. Комісаренком, мав переговори з міністром закордонних справ А. Зленком. У ході візиту Г. Де Марко здійснив робочу поїздку на Чорнобильську АЕС.

Мальта і Україна як рівноправні члени світового співробітництва підтвердили своє прагнення до розвитку між ними відносин дружби, взаємоповаги та співробітництва. Мальтійська сторона взяла до уваги намір України брати безпосередню й рівноправну участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах.

Українська сторона високо оцінила конструктивну позицію Республіки Мальта під час обговорення і прийняття на 45-й сесії ГА ООН резолюції про налагодження міжнародного співробітництва у справі зведення до мінімуму наслідків аварії на ЧАЕС.

Україна і Мальта готові розвивати взаємовигідне двостороннє співробітництво в політичній, економічній, гуманітарній та інших сферах і заохочувати безпосередні зв'язки між підприємствами і установами, а також контакти між громадянами та громадськими організаціями.

Прес-центр МЗС України.

«БІЛЬШОВИКИ» НЕ ЗДАЮТЬСЯ

Судячи з усього частина парламентської (комуністичної) більшості не збирається складати «зброї» і визнати законним рішення Президії Верховної Ради України про заборону діяльності на території нашої держави компартії.

Вчора, захопивши на час обідньої перерви сесійний зал, представники більшості на чолі з своїм головою Олександром Морозом та «постійним радником» Олександром Коцюбою почали розробляти тактику і стратегію «виходу з окопів» і переходу в наступ.

Як підкреслив, виступаючи перед своїми однодумцями Олександр Мороз, він не сумнівається, що Верховний суд продублює постанову Президії Верховної Ради. Тому «більшовики» обрали іншу тактику. Вони вирішили запропонувати свій проект постанови Верховній Раді України, в якому говориться про відміну рішення Президії парламенту. Але знаючи хиткість своєї позиції, діятимуть скоріше всього обхідним шляхом, а не голосуванням на сесії. Олександр Мороз запропонував збирати підписи під проектом постанови. І якщо з нею погодяться і поставлять свої підписи не менше 226 депутатів, то це буде рівнозначним голосуванню на сесії.

Коли ж врахувати, що на засідання більшості прийшло не більше 100 «твердих» і «переконаних», протягнути цю постанову буде не так-то й легко. Спрацює й інстинкт самозбереження. Адже ніде трудові колективи не піднялися на захист компартійних комітетів. Зате спроба реанімувати компартію може вивести на вулиці сотні тисяч людей, які водночас спитають і з своїх депутатів, яку позицію вони займали при вирішенні даного питання.

Василь ТУГЛУК, спеціальний кореспондент «Голосу України».

Телеграфним рядком з Хмельницького

СОБІ — ОСТАННЬОМУ

Хмельницький завод «Катіон» з успіхом реалізував за кордоном першу партію кольорових телевізорів, кожний з яких продано за 116 доларів, що на 20 доларів дорожче від гонконгських. Проте ці телевізори комплектуються в основному з імпортних деталей.

На внутрішній ринок новинка надійде у четвертому кварталі року.

СВОЯ МИТНИЦЯ

Розпочато набір кадрів у Хмельницьке відділення Львівської регіональної митниці, яка займатиметься контролем за проведенням зовнішньо - економічних зв'язків, декларуванням та очисткою товарів, вантажів, іншого майна.

ЧИ НЕ ОБІРВЕТЬСЯ НИТКА

Виконком обласної Ради народних депутатів заборонив будівництво невеличкої ділянки газопроводу «Ямал — Захід» у Славутському районі. Тут генеральний замовник «Львівтрансгаз» і підрядник «Укрзахіднафтогазбуд» порушили умови прокладання труб.

ЗАВЕРНУЛИ КОВБАСУ

За неповних два місяці існування контрольних постів на трасах Хмельниччини затримано кілька десятків одиниць автотранспорту, яким ділки намагалися вивезти за межі України сільгосппродукції більше, ніж на 700 тисяч карбованців. Зокрема, одного літнього дня повернуто вісім з гаком тонн ковбаси.

ОДНОСТАЙНО

про свій вихід з КПРС заявили всі комуністи апарату Дунаєвецького райвиконкому, який очолює народний депутат України А. Глуховський.

УПЕРШЕ

в профтехучилищах області почали діяти групи по підготовці спеціалістів для підсобних цехів радгоспів і колгоспів, насамперед по переробці овочів, плодів і ягід, мукомольно - круп'яного та олійного виробництва, технологів цегельних заводів.

ГАЗЕТА МІНЯЄ НАЗВУ

З припиненням діяльності Кам'янець-Подільського міськкому і райкому партії змінила назву міськрайонна газета — з «Прапора Жовтня» вона перетворилася на «Край Кам'янецький». Видавцем залишилась районна Рада народних депутатів, до неї приєдналися також асоціація підприємств і організацій «Компас» та колектив редакції.

Василь ГРИЩУК.

Три дні серпня: факти, біль, надія

УРІЗАНА ПЕРЕМОГА

Пізно увечері 29 серпня в зал засідань, де проходила позачергова сесія міської Ради, було урочисто внесено синьо-жовтий прапор і встановлено на почесному місці в президії. Нелегко дісталося це рішення. Розстановка сил на сесії показала, що представники забороненої КПУ мають ще міцні позиції. Дискусія про національну символіку тривала більше трьох годин. Лише після поіменного голосування демократи дістали перемогу. Правда, дещо урізану. Національний прапор можна буде встановлювати в залі засідань та над входом до будинку міськради лише під час проведення сесії. Не пройшло й рішення про деідеологізацію наочної агітації на вулицях міста.

Довелося бути свідком парадоксальної ситуації: депутати розповіли, як міськком партії 19 серпня оперативно розповсюдив 500 примірників постанови № 1 ДКНС на нараді керівників підприємств та установ міста. А на сесії представники того ж міськкому КПУ стали активними поборниками законності, демократії. Одно слово, біда і мучить, і мудрості научить.

Сергій ПАВЛЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Чернігів.

ДКНС ОБЛАСНОГО МАСШТАБУ?

Рівне. Обласна Рада народних депутатів на позачерговій сесії прийняла рішення про створення штабу по координації діяльності державних, правоохоронних органів, військових формувань і громадських організацій на випадок виникнення на території області надзвичайних ситуацій.

— Це що — ДКНС обласного масштабу? — захвилювалися в області, оскільки сесія транслювалася по радіо.

— Ні в якому разі, — відповів народний депутат України Василь Червоній, котрий разом з головою облради і його першим заступником, начальником управління внутрішніх справ, начальником управління КДБ, представником армії, головою Рівненського міськвиконкому та іншими увійшов до названого штабу. — Цей орган утворено на випадок непередбачених подій. У першу чергу під контролем мають бути армійські формування...

Хвилювання, отже, були даремними.

Сергій МЕЛЬНИЧУК, власний кореспондент «Голосу України».

УХ, РУХ!

Запорізька крайова організація Народного Руху України опублікувала в міській газеті «Запорізька Січ» заяву з приводу серпневих подій у Росії та на Україні. У заяві зокрема говориться про те, що Запорізький Рух звертається з пропозицією до народних депутатів України, представників керівних органів КПУ різних рівнів О. Воробйова, В. Дем'янова, О. Причкіна, В. Петренка, народного депутата СРСР від Запорізької області С. Гуренка, народного депутата України В. Сацького добровільно скласти свої депутатські повноваження. З цією ж пропозицією Народний Рух звернувся і до депутатів місцевих Рад, які активно підтримали заколотників.

Олександр КРИВОШЕЇ.

Запоріжжя.

Зворотний зв'язок

І КОМУ Ж ЙОГО ВІРИТИ...

Зателефонував нам читач з Богодухова Харківської області з повідомленням, що місцева влада «випхала» з містечка представників Харківського осередку Народного Руху України, не дозволивши провести мітинг, який мав відбутися 24 серпня о 19 годині. «Що ж це за демократія така, чому на Сході так бояться Руху?» — обурюється він (прізвище читача редакції відоме).

Заступник голови Богодухівської міськради І. Коваленко спростував цю інформацію, сказавши, що, справді, оголошення про проведення мітингу були розклеєні по місту, і він з депутатами прийшов нагадати гостям про те, що на проведення подібних заходів необхідно взяти дозвіл у місцевої влади, «але прийшло всього двоє — голова осередку Руху і ще хтось один».

Отже, ніхто нікого не проганяв, а мітинг не відбувся через те, що «люди не зібралися». І. Коваленко також запевнив, що жодного міліціонера, принаймні у формі, на місці розмови не було.

Читач же наполягає на тому, що представників Руху прибув цілий «Ікарус», а «просив» їх повертати голоблі сам начальник міліції. В погонах.

І кому ж його вірити?

Власна інформація «ГУ».

Репортаж

З НІМЕЧЧИНИ — ЗА ПАРТИ

100 дітей Володарської школи-інтернату повернулися з відпочинку

Діти, як відомо, радість, особливо коли вони повертаються додому після довгої розлуки. А тут хлопчики й дівчатка спускаються по трапу «Боїнга» німецької авіакомпанії, обвішані, як новорічні ялинки, ляльками й ведмедиками, різноманітними пакуночками,— трохи відсторонені і все ж схвильовані. Десь там, за огорожею Бориспільського аеропорту, — їхні батьки, родичі. У когось з дітей, на жаль, нема близьких рідних, але їх все одно з нетерпінням чекають вихователі, педагоги, керівники Володарського районо, знайомі й друзі.

Два з половиною місяці 100 вихованців колишньої Чорнобильської школи-інтернату, що після аварії переселилася до Володарки, відпочивали в Німеччині, в оздоровчому таборі, розташованому в чудовій місцевості, що в передгір'ї Рудних гір. Вражень у дітей і вихователів так багато, що ось так, зходу (вони ще трохи спантеличені розлукою й щасливою зустріччю) не можуть й сформулювати. Та головне — всі здорові, радісні. Щоправда, потрапивши в обійми розчулених рідних і самі потихеньку схлипують. Та це, як мовиться, сльози радості.

Вихователь, викладач англійської та німецької мов Михайло Кондратюк, який супроводжував одну з груп, сказав: «Усе було просто прекрасно! Це найкращий відпочинок для наших дітей, і ми дуже вдячні німецьким друзям за все. Сподіваємося, що наступного року все повториться. Принаймні, така домовленість є, про що повідомив пан Вечорик, державний секретар при Міністерстві охорони природи і навколишнього середовища Німеччини. Це якраз той департамент, який також доклав чимало зусиль, щоб ця поїздка відбулася».

З найбільших вражень, про що говорили майже всі, з ким мені довелося мати розмову, особливо запам'яталося яскраве свято дітей, на якому був присутній Гельмут Коль. Він влаштував прийом дітям з України, особисто їх привітав.

Окрім відпочинку, широкої культурної програми, походів та екскурсій, усі вихованці інтернату пройшли глибоке медичне обстеження в Берлінському науковому радіологічному центрі. Результати будуть відомі лише наприкінці року, але попередньо можна з певністю сказати, що небезпечних захворювань не виявлено, все із здоров'ям у нормі.

П. Аврамчук, завідуючий Володарським районо, додав, що це не перша поїздка за кордон. Чорнобильські хлопчики й дівчатка відпочивали торік у Франції, Голландії. А ось тепер, повернувшись з Німеччини, змініліі, повні свіжих вражень з новими силами сядуть за парти. Втім, школа-інтернат поки що орендує приміщення санаторію «Дружба», що обходиться в 150 тисяч карбованців щороку. Могли б збудувати й своє приміщення: є проект, кошторис, є організації, котрі можуть фінансувати будівництво. Та от проблема з підрядчиками — ніяк не знайдуться. Може, хтось відізветься з рідної Київщини. Невже й тут будемо чекати, поки хтось з-за кордону зглянеться на наші потреби?

Людмила БАРАНЕВИЧ.

На знімку: ось вони, діти Чорнобиля, спускаються трапом після двох з половиною місяців розлуки.

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

Реалії

БЕЗ РОБОТИ НЕ ЗАЛИШАТЬСЯ

Про своє самоліквідування оголосила донецька шахта «Мушкетівська», на якій працюють близько двох тисяч чоловік. Причина: підприємство у великих боргах, і банк відмовляється надалі його фінансувати. Безробіття «мушкетівцям» сьогодні ніби не загрожує — лише в об'єднанні «Донецьквугілля» штат недоукомплектовано на 11 тисяч місць.

Юрій ДОЦЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Донецьк.

Проблема

ДЕ БРАТИМЕМО НАФТУ?

На провідних біржах світу курс американського долара стабілізувався, у четвер він становив приблизно 137 японських ієн. Ціна золота поступово падає, а ціна нафти навпаки зросла. В останній час вона перевищує 20 доларів Сполучених Штатів Америки за барель. Для України, зрозуміло, це невтішний факт, особливо на фоні труднощів з видобутком нафти в Росії та глибокої кризи господарства в Румунії. Обидва наших сусіди будуть вимушені дедалі більше нафти продавати за кордон за тверду валюту. В такій ситуації, можливо, наше «українське» Міністерство закордонних справ почне змінювати зв'язки з країнами — експортерами нафти Африки та Близького Сходу.

Олег ЛЕУС.

Севастополь.

АЕР

Коли підн
шарпаного Т
дитинства п
ках і побач
смішку екіп
жання йти п
Спочатку
реєстрували
порти і квит
бокс з напис
протримали
Нудно, нема
вели в загор
знову пере
протримали
лин. Переві
вивели в чис
вели. В інш
ті подали ф
ли метрів
і довго за
і докуме
Рейс Ле
Ленінакан з

Київськи
готує
ленькі тра
ним. Робо
час чуми»,
задумом,
окремі тра
чуми», «
царт і Са
до відомі
рі зайві,
запитати:
— Чому
— Наш
ставить кл
дожній ке
долі Віта
своє твор

ПРИ

Київсь
Морозо
кові Мо
будь-яких
так само
ну кар'єр
створив
бє і пост
ню», пов
вельми ф

К

...кти, біль, надія

...демократії. ...і мучить, і

...ВЛЕНКО, ...респондент ...ни».

...штабу. — Цей орган утворено на випадок непередбачених подій. У першу чергу під контролем мають бути армійські формування...

Хвилювання, отже, були даремними.

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
власний кореспондент «Голосу України».

...АСНОГО ...АБУ?

...Рада на... ...на позачер... ...ла рішення ...табу по ко... ...сті держав... ...их органів, ...вань і гро... ...ацій на ви... ...на терито... ...чайних си...

...ДКНС об... ...? — захви... ...сті, оскільки ...лася по ра...

...разі, — від... ...депутат Ук... ...рвоній, кот... ...вою облради ...аступником, ...авління вну... ...начальником ...представ... ...вою Рівнен... ...онкому та ...до названого

УХ, РУХ!

Запорізька крайова організація Народного Руху України опублікувала в міській газеті «Запорізька Січ» заяву з приводу серпневих подій у Росії та на Україні. У заяві зокрема говориться про те, що Запорізький Рух звертається з пропозицією до народних депутатів України, представників керівних органів КПУ різних рівнів О. Воробйова, В. Дем'янова, О. Причкіна, В. Петренка, народного депутата СРСР від Запорізької області С. Гуренка, народного депутата України В. Сацького добровільно скласти свої депутатські повноваження. З цією ж пропозицією Народний Рух звернувся і до депутатів місцевих Рад, які активно підтримали заколотників.

Олександр КРИВОШЕИ.
Запоріжжя.

...аж

— ЗА ПАРТИ

...нату повернулися з відпочинку

...же всі, з ким ...ати розмову, ...алося яскра... ...якому був ...Коль. Він ...дітям з Ук... ...привітав. ...ку, широкої ...и, походів ...вихованці ін... ...глибоке ме... ...в Берлінсь... ...діологічному ...будуть ві... ...кінці року, ...можна з пев... ...небезпеч... ...не виявлено, ...у нормі. ...відуючий Во... ...о, додав, що ...здка за кор... ...і хлопчики й ...али торік у ...і. А ось те... ...з Німеччи...ни, зміцнілі, повні свіжих вражень з новими силами сядуть за парти. Втім, школа-інтернат поки що орендує приміщення санаторію «Дружба», що обходиться в 150 тисяч карбованців щороку. Могли б збудувати й своє приміщення: є проект, кошторис, є організації, котрі можуть фінансувати будівництво. Та от проблема з підрядчиками — ніяк не знайдуться. Може, хтось відізветься з рідної Київщини. Невже й тут будемо чекати, поки хтось з-за кордону зглянеться на наші потреби?

Людмила БАРАНЕВИЧ.

На знімку: ось вони, діти Чорнобиля, спускаються трапом після двох з половиною місяців розлуки.

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

Зворотний зв'язок

І КОМУ Ж ЙОГО ВІРИТИ...

Зателефонував нам читач з Богодухова Харківської області з повідомленням, що місцева влада «випхала» з містечка представників Харківського осередку Народного Руху України, не дозволивши провести мітинг, який мав відбутися 24 серпня о 19 годині. «Що ж це за демократія така, чому на Сході так бояться Руху?» — обурюється він (прізвище читача редакції відоме).

Заступник голови Богодухівської міськради І. Коваленко спростував цю інформацію, сказавши, що, справді, оголошення про проведення мітингу були розклеєні по місту, і він з депутатами прийшов нагадати гостям про те, що на проведення подібних заходів необхідно взяти дозвіл у місцевої влади, «але прийшло всього двоє — голова осередку Руху і ще хтось один».

Отже, ніхто нікого не проганяв, а мітинг не відбувся через те, що «люди не зібралися». І. Коваленко також запевнив, що жодного міліціонера, принаймні у формі, на місці розмови не було.

Читач же наполягає на тому, що представників Руху прибув цілий «Ікарус», а «просив» їх повертати голоблі сам начальник міліції. В погонах.

І кому ж його вірити?

Власна інформація «ГУ».

Реалії

БЕЗ РОБОТИ НЕ ЗАЛИШАТЬСЯ

Про своє самоліквідування оголосила донецька шахта «Мушкетівська», на якій працюють близько двох тисяч чоловік. Причина: підприємство у великих боргах, і банк відмовляється надалі його фінансувати. Безробіття «мушкетівцям» сьогодні ніби не загрожує — лише в об'єднанні «Донецьквугілля» штат недоукомплектовано на 11 тисяч місць.

Юрій ДОЦЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Донецьк.

Проблема

ДЕ БРАТИМЕМО НАФТУ?

На провідних біржах світу курс американського долара стабілізувався, у четвер він становив приблизно 137 японських ієн. Ціна золота поступово падає, а ціна нафти навпаки зросла. В останній час вона перевищує 20 доларів Сполучених Штатів Америки за барель. Для України, зрозуміло, це невтішний факт, особливо на фоні труднощів з видобутком нафти в Росії та глибокої кризи господарства в Румунії. Обидва наших сусіди будуть вимушені дедалі більше нафти продавати за кордон за тверду валюту. В такій ситуації, можливо, наше «українське» Міністерство закордонних справ почне зміцнювати зв'язки з країнами — експортерами нафти Африки та Близького Сходу.

Олег ЛЕУС.
Севастополь.

Наші мандрівки

АЕРОФЛОТ: ДО НОВОГО СОЮЗУ?

Коли піднявся по трапу обшарпаного ТУ-134, знайомого з дитинства по цигаркових пачках і побачив золотозубу посмішку екіпажу, з'явилося бажання йти пішки...

Спочатку нас, пасажирів, зареєстрували, перевіривши паспорти і квитки, завели в якийсь бокс з написом: «Не курить» і протримали двадцять хвилин. Нудно, нема де сісти. Потім вивели в загорожу на краю поля, знову перевіривши квитки, і протримали ще двадцять хвилин. Перевіривши квитки втретє, вивели в чисте поле, і... знову завели. В іншу загорожу. Нарешті подали фургон, в якому везли метрів двадцять до літака і довго запускали в нього, вчетверте [illegible]евіривш[illegible] [illegible]итки і докуме[illegible]

Рейс Ленінград — Київ — Ленінакан затримувався. Незважаючи на кількаразову перевірку, численна обслуга аеропорту переплутала якісь папірці і їй здалося, що хтось, здавши багаж, не з'явився до літака. Прийшов вантажник. Довго рився в багажному відділенні. Виносив по черзі підозрілі валізи до салону і питав: «Чиє?» З'ясувавши, що пасажири таки всі на місці, — а це непросто було, бо вірменська безпосередність призвела до того, що половина пасажирів сиділа не на своїх місцях, — дозволили виліт.

Екіпаж, надолужуючи прогаяний час, дав форсаж двигунам, ще не розвернувши літак на доріжці. Було враження, що розхитані турбіни відваляться, крутилися думки про те, що механік міг замість керосину заправити мазутом, забути десь ключа. Думалося про те, чому американські пасажири, купуючи квиток, автоматично страхуються на мільйон карбованців, чому їм платять за затримку рейсу...

Аерофлот розпадається на національні авіакомпанії. І незабаром з Вірменії можна буде вилетіти лише на літаку Вірменської компанії, з Ленінграда — ленінградської. І вибору, як і сьогодні, поки що не передбачається: ті самі літаки, та сама платня за життя — тисяча карбованців, ті самі порядки...

Що робити — літайте літаками Аерофлоту, як би він не називався в різних частинах того, що називалося ще недавно СРСР, а сьогодні з доданням «колишній», — монополька, маскуючись, поділила сфери впливу.

Кость КОСНЯТИН.

Навколомистецькі новини

ПУШКІН НА ПОДОЛІ

Київський театр на Подолі готує н[illegible] виставу — [illegible]аленькі трагедії» за О. Пушкіним. Робоча назва: «Пир під час чуми». За режисерським задумом, це мають бути три окремі трагедії — «Пир під час чуми», «[illegible]чний гість», «Моцарт і Са[illegible]рі». Здава[illegible] б, до відомих творів і коментарі зайві, та забаглося все ж запитати:

— Чому саме Пушкін?

— Наш театр в основному ставить класику, — сказав художній керівник Театру на Подолі Віталій Малахов. — За своє творче життя ми вже стільки самі писали, переробляли, перекроювали, що сьогодні вже хочеться попрацювати з серйозною драматургією. До речі, п'єса спеціально замовлена для турне по Англії, яке планується в листопаді. Тож поєднуємо комерційні й чисто художні завдання. Цього року в театрі сталася дуже сумна подія — помер наш товариш, талановитий актор Олександр Рубашкін. Майбутня вистава присвячується його світлій пам'яті.

Юліана ШЕВЧУК.
Київ.

Теперішній час матеріалізує найнеймовірніші мрії. Як бачимо, несміливі сподівання цієї дівчини на танго з лицарем невидимого фронту теж набирають тіла. Що там вигулькне в наступну мить? Шляхетний профіль Штірліца чи, може, не приведи Господи, кабаняче ікло...

Фото Наталії ЗБОРОВСЬКОЇ.

ПРИЙШОВ МОРОЗОВ. БУДЕ ЖАРКО

Київський режисер Євген Морозо[illegible] не родич [illegible]ликові Морозову, однак щодо будь-яких традицій настроєний так само войовниче. Театральну кар'єру він почав тим, що створив Театр імені самого себе і поставив там «Дядю Ваню», повівшись із Чеховим вельми фамільярно. Потім Морозов якийсь час очолював скандально-веселий еротичний театр «Афродита». Потім щось ставив аж у Празі. Потім — зник і без нього у Києві було таки невесело. Аж ось — знову Морозов. На цей раз він з'явився в столиці як командир групи «Ред гьорлз». 7 вересня ця група здійснить кінний марш по Хрещатику, а 11—14 вересня у Палаці спорту покаже, що таке справжній жіночий кетч. Я вже бачив цих «гьорлз» на репетиціях. Дуже симпатичні. Отже, буде жарко.

Христофор ГРУША.

ХТО ...

Координа... демократич... України 30... кандидатур... президента... родної Рад... Верховної ... деміка Ігор...

За повід... агентства ... відбулася ... на якій канд... ти було на... ської облр... новіла.

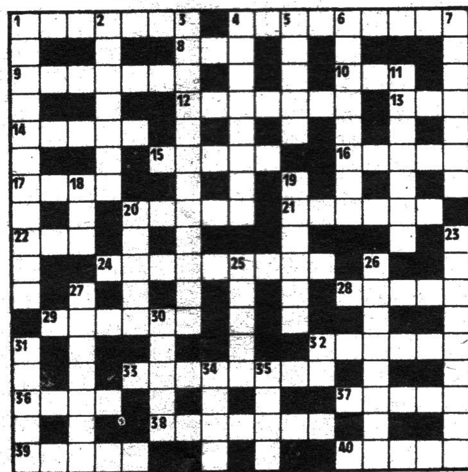
МО...

У зв'язку... нього часу ... ріальне об... повсюдило ... ло критиці ... кої канцел... гляд існую... ві нагадує... раїна є чле... голошує не... кроювання ... що «...сам... проводом Л... інших кері... загарбання ... ної Респуб... була визна... лежна дер... Росією тер... них кордо... на схід від ... жить Украї... ський Рух ... ке керівни...

ФЛОТ Б...

Севастоп... літичне уп... ського фло... управління ... лен Некра... посади за ... Оскільки ві... татом Укра... чали збір п... кликання.

КРОСВОРД «УСМІШК...

По горизонталі: 1. Жанр усної народної творчості, непідвладний інквізиції, соловкам, перебудовам. 4. Денщик-гуморист. 8. Безмовний, а свисне — буде пізно. 9. Майстер гіперболи щодо риби. 10. Блазень. 12. Він є у кожній справі і його треба розкусити. 13. Вітряний бунтар, винуватець буранів. 14. Штучний супутник карбованця. 15. «Шкідлива» машина. 16. Заїхали — далі нікуди. 17. Груша з пікантним найменням. 20. Коли його викидають — сміх і сльози бувають. 21. Гіркий, веселий, популярний. 22. Тварина, мірило здоров'я. 24. Справжнє прізвище і суть Дем'яна Бєдного. 28. Шевський еквівалент прокрустового ложа. 29. Рибка, птичка, гарна молодичка. 32. Давньогрецький бог — обліковець нашого часу. 33. Хвалько. 36. Обговорення винуватця. 37. Не туди влип. 38. Прокляття з хором. 39. Не живе, а росте, дихає. 40. Генеральське хобі.

По вертикалі: 1. Ні те, ні се. 2. Родичка гарбузова. 3. Жанр, котрий чи не найбільше відповідає нашій дійсності. 4. Визискувач. 5. Прикраса для вух легковірних. 6. Д'Артаньян. 7. Виско... Ні-ні, та й уривається. ...крашування дійсності. ... Той, від чийого імені ... ...тики. 23. Він давно є, ... дять. 25. Коняче прізв... чоловік. 27. Високий к... ...жежника. 30. Спокуса. ... го всевишній створив ж... ...ний уривок сміху. 34. ... раю. 35. Зухвалий і вой... грецької міфології.

ВІДПО...
НА КРОСВОРД «...
надрукований ...

По горизонталі: 5. «М... Мамай. 11. Богун. 12. Ч... на. 18. Волинь. 19. Чи... 21. Лансере. 24. Палан... Тясмин. 31. Наливайко. ... кет. 35. Сердюк. 36. Га...

По вертикалі: 1. «Га... Чорний. 4. Отрок. 7. Б... Довбиш. 13. Універсал... Височан. 17. Китайка ... гура. 25. Синтез. 28. Па... Кирея. 32. Нечай.

ГОЛОС України

Наші мандрівки

ФЛОТ: ДО НОВОГО СОЮЗУ?

...по трапу об... знайомого з ...аркових пач... ...отозубу по... ...'явилося ба...

...асажирів, за... ...вірвши пас... ...ели в якийсь ...Не курить» і ...ять хвилин. ...ти. Потім ви... ...краю поля, ...и квитки, і ...вадцять хви... ...витки втретє, ...о, і... знову за... ...ожу. Нареш... ...в якому вез... ...ть до літака ...и ...ього, ...ивш... ...итки ...— Київ — ...вався. Незва...

жаючи на кількаразову перевірку, численна обслуга аеропорту переплутала якісь папірці і їй здалося, що хтось, здавши багаж, не з'явився до літака. Прийшов вантажник. Довго рився в багажному відділенні. Виносив по черзі підозрілі валізи до салону і питав: «Чиє?» З'ясувавши, що пасажири таки всі на місці, — а це непросто було, бо вірменська безпосередність призвела до того, що половина пасажирів сиділа не на своїх місцях, — дозволили виліт.

Екіпаж, надолужуючи прогаяний час, дав форсаж двигунам, ще не розвернувши літак на доріжці. Було враження, що розхитані турбіни відваляться, крутилися думки про те, що механік міг замість керосину заправити мазутом, забути десь ключа. Думалося про те, чому американські пасажири, купуючи квиток, автоматично страхуються на мільйон карбованців, чому їм платять за затримку рейсу...

Аерофлот розпадається на національні авіакомпанії. І незабаром з Вірменії можна буде вилетіти лише на літаку Вірменської компанії, з Ленінграда — ленінградської. І вибору, як і сьогодні, поки що не передбачається: ті самі літаки, та сама платня за життя — тисяча карбованців, ті самі порядки...

Що робити — літайте літаками Аерофлоту, як би він не називався в різних частинах того, що називалося ще недавно СРСР, а сьогодні з доданням «колишній», — монополькою, маскуючись, поділила сфери впливу.

Кость КОСНЯТИН.

На часі

ХТО СТАНЕ ПРЕЗИДЕНТОМ?

Координаційна рада Партії демократичного відродження України 30 серпня підтримала кандидатуру на пост першого президента України голову Народної Ради, члена Президії Верховної Ради України академіка Ігоря Юхновського.

За повідомленням інформагентства Рух-прес, 1 вересня відбулася Велика Рада Руху, на якій кандидатом у президенти було названо голову Львівської облради Вячеслава Чорновіла.

На раді Української республіканської партії, яка проходила у вихідні у Львові, було підтримано голову УРП народного депутата України Левка Лук'яненка.

Сесія національної ради Демократичної партії України офіційно назвала своїм кандидатом в президенти безпартійного, голову Комісії з питань економічної реформи і управління народним господарством Верховної Ради Володимира Пилипчука.

Костянтин ПАРИШКУРА.

МОСКОВСЬКОМУ РУХОВІ ВИДНІШЕ

У зв'язку з подіями останнього часу Московське територіальне об'єднання Руху розповсюдило заяву, в якій піддало критиці заяву президентської канцелярії Росії про перегляд існуючих кордонів. У заяві нагадується про те, що Україна є членом ООН, яка проголошує недопустимість перекроювання кордонів, про те, що «...саме вона (Росія) під проводом Леніна, Троцького та інших керівників...» «...почала загарбання Української Народної Республіки, яка перед тим була визнана Росією як незалежна держава... що визнана Росією територія УНР в східних кордонах була поширена на схід від території, яка належить Україні сьогодні. Московський Рух нагадує, що російське керівництво до сьогодні не визнало злочин проти українського народу і не засудило загарбання УНР своїми попередниками».

Московський Рух нагадав у вищезгаданій заяві, що тільки на рідній землі народ може бути вільним і щасливим, побажав при цьому росіянам окреслити кордони своєї землі і відродити московсько-російську державу. Московський Рух висловив вимогу до Верховної Ради України негайно скасувати Кримську автономію, яка підтримала путч і постійно ігнорує інтереси кримсько-татарського народу.

Інформація «Голосу України».

А тим часом...

НА ЗАВАДІ

Контрольні пункти області не припинили протягом днів путчу свою роботу по затриманню неліцензованого вивезення за межі республіки продовольчої та промислової продукції. Зокрема, за цей період виявлено чотири порушення відомої постанови. Ось окремі з них.

Працівниками міліції затримано КамАЗ 94—21 КСМ Саратівського споживчого товариства Карельської АРСР, на якому намагалися незаконно вивезти продовольчих товарів вартістю понад 17 тисяч карбованців.

Як з'ясувалося, продукти відвантажено зі складу Довжанського лісокомбінату Іршавського району. Напередодні звідси ж взяла курс на Смоленськ партія паркету на суму 19.500 карбованців, і теж була затримана.

Микола ГОРВАТ, власний кореспондент «Голосу України».

Ужгород.

Навколомистецькі новини

...УШКІН ...А ПОДОЛІ

...на Подолі ...аву — ...ла... ...а О. Пушкі... ...: «Пир під ...ежисерським ...о бути три ...«Пир під час ...гості ...Мо... ...дава... ...б, ...в і комента... ...лося все ж

...Пушкін? ...а основному ...сказав ху... ...еатру на По... ...хов. — За ...ття ми вже

стільки самі писали, переробляли, перекроювали, що сьогодні вже хочеться попрацювати з серйозною драматургією. До речі, п'єса спеціально замовлена для турне по Англії, яке планується в листопаді. Тож поєднуємо комерційні й чисто художні завдання. Цього року в театрі сталася дуже сумна подія — помер наш товариш, талановитий актор Олександр Рубашкін. Майбутня вистава присвячується його світлій пам'яті.

Юліана ШЕВЧУК.

Київ.

Теперішній час матеріалізує найнеймовірніші мрії. Як бачимо, несміливі сподівання цієї дівчини на танго з лицарем невидимого фронту теж набирають тіла. Що там вигульне в наступну мить? Шляхетний профіль Штірліца чи, може, не приведи Господи, кабаняче ікло...

Фото Наталії ЗБОРОВСЬКОЇ.

...ШОВ МОРОЗОВ. БУДЕ ЖАРКО

...сер Євген ...родич... ...лі... ...однак ...одного ...настроєний ...е. Театраль... ...чав тим, що ...ні самого се... ...«Дядю Ва... ...Чеховим ...о. Потім Мо...

розов якийсь час очолював скандально-веселий еротичний театр «Афродита». Потім щось стався ажу Празі. Потім — зник і без нього у Києві було таки невесело. Аж ось — знову Морозов. На цей раз він з'явився в столиці як командир групи «Ред гьорлз». 7 вересня ця група здійснить кінний марш по Хрещатику, а 11—14 вересня у Палаці спорту покаже, що таке справжній жіночий кетч. Я вже бачив цих «гьорлз» на репетиціях. Дуже симпатичні. Отже, буде жарко.

Христофор ГРУША.

Коротко

ФЛОТ БЕЗ ПОЛІТИКИ

Севастополь. Скасовано політичне управління Чорноморського флоту. Начальник політуправління віце-адмірал Владлен Некрасов звільнений з посади за підтримку ДКНС. Оскільки він є народним депутатом України, виборці розпочали збір підписів за його відкликання.

КОМУНІСТИ НА БАЗАРІ

Миколаїв. Група комуністів на Миколаївському базарі проводила збір підписів з пропозицією провести референдум з питання входження до Союзу Одеської, Миколаївської та Херсонської областей. Бажаючих було небагато.

ПЕРША В ОДЕСІ

На базі середньої школи № 42 відкрито першу в місті українську гімназію.

Інформагентство «Республіка».

ПОГОДА

4—5 вересня на Україні опадів не передбачається. Вітер північно-західний і західний, 3—10 метрів на секунду. Температура вдень 20—26, уночі 7—13, на півдні республіки і в Закарпатті вдень 24—28, уночі 10—16 градусів.

По Київській області сьогодні вдень утримається суха погода. Вітер північно-західний, 3—8 метрів на секунду. Температура 21—26 градусів.

...ОСВОРД «УСМІШКА»

По горизонталі: 1. Жанр усної народної творчості, непідвладний інквізиції, соловкам, перебудовам. 4. Денщик-гуморист. 8. Безмовний, а свисне — буде пізно. 9. Майстер гіперболи щодо риби. 10. Блазень. 12. Він є у кожній справі і його треба розкусити. 13. Вітряний бунтар, винуватець буранів. 14. Штучний супутник карбованця. 15. «Шкідлива» машина. 16. Заїхали — далі нікуди. 17. Груша з пікантним найменням. 20. Коли його викидають — сміх і сльози бувають. 21. Гіркий, веселий, популярний. 22. Тварина, мірило здоров'я. 24. Справжнє прізвище і суть Дем'яна Бєдного. 28. Шевський еквівалент прокрустового ложа. 29. Рибка, птичка, гарна молодичка. 32. Давньогрецький бог — обліковець нашого часу. 33. Хвалько. 36. Обговорення винуватця. 37. Не туди влип. 38. Прокляття з хором. 39. Не живе, а росте, дихає. 40. Генеральське хобі.

По вертикалі: 1. Ні те, ні се. 2. Родичка гарбузова. 3. Жанр, котрий чи не найбільше відповідає нашій дійсності. 4. Визискувач. 5. Прикраса для вух легковірних. 6. Д'Артаньян. 7. Вискочка з конопель. 11. Ні-ні, та й уривається. 18. Засіб для прикрашування дійсності. 19. Риба-згадка. 20. Той, від чийого імені виступають усі політики. 23. Він давно є, а його все винаходять. 25. Коняче прізвище. 26. Дружина, чоловік. 27. Високий куток відпочинку пожежника. 30. Спокуса. 31. Матеріал, з якого всевишній створив жінку. 32. Багатозначний уривок сміху. 34. Перший вигнанець з раю. 35. Зухвалий і войовничий бог давньогрецької міфології.

ВІДПОВІДІ НА КРОСВОРД «КОЗАЦЬКИЙ», надрукований 23 серпня

По горизонталі: 5. «Мазепа». 6. Голота. 9. Мамай. 11. Богун. 12. Чортомлик. 15. Царина. 18. Волинь. 19. Чигирин. 20. Клейнод. 21. Лансере. 24. Паланка. 26. Пірнач. 27. Тясмин. 31. Наливайко. 33. Орлик. 34. Бекет. 35. Сердюк. 36. Гармаш.

По вертикалі: 1. «Галас». 2. Аполог. 3. Чорний. 4. Отрок. 7. Байдак. 8. Курінь. 10. Довбиш. 13. Універсал. 14. Погребняк. 16. Вікочак. 17. Китайка 22. «Мальви». 23. Фігура. 25. Синтез. 28. Павлюк. 29. Скидан. 30. Кирея. 32. Нечай.

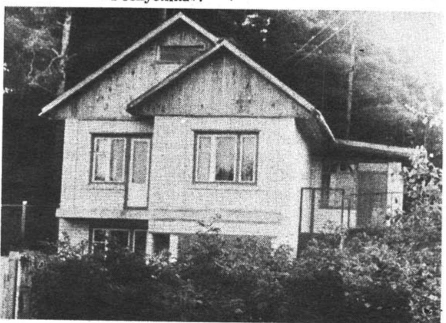

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

Черговий по випуску новин Людмила БАРАНЕВИЧ. Тел. 441-88-26.

УКРАЇНА ЄДИНА, НЕПОДІЛЬНА

Чи виступав Ленін за наш суверенітет?

У КОМПАРТІЙНІЙ пресі часто з'являлися публікації, в яких вождь пролетаріату змальовується як друг українського народу, як борець за волю та самостійність України, якому тільки обстановка та оточення завадили подарувати їй незалежність. Спробуємо відтворити справжнє ставлення Леніна до України, аналізуючи його вислови у загальному контексті його думок з урахуванням у кожному випадку конкретної ситуації.

Справді, можна знайти велику кількість цитат, у яких Ленін висловлюється за відокремлення України, визнає її законне право на створення власної держави. Наведу улюблені рядки компартійних науковців:

«Чому ми, великороси, повинні відмовлятись від визнання права на відокремлення Польщі, України, Фінляндії?.. Якщо Фінляндія, якщо Польща, Україна відокремляться від Росії, в цьому нічого поганого нема».

«...Ми хочемо братерського союзу всіх народів. Якщо буде Українська республіка, між ними буде більше зв'язку, більше довір'я».

«Жоден демократ, не кажучи вже про соціаліста, не наважиться заперечити цілковитої законності українських вимог...».

«Революційна демократія Росії... повинна повернути собі, РОБІТНИКАМ ТА СЕЛЯНАМ Росії, братерське довір'я РОБІТНИКІВ ТА СЕЛЯН України. Цього неможливо зробити без повного визнання прав України, в тому числі права на вільне відокремлення».

«...Російський РОБІТНИК... стоїть зараз на праві відокремлення українців, не нав'язуючи їм своєї дружби, а завойовуючи її ставлення як до рівноправного, як до СОЮЗНИКА І БРАТА В БОРОТЬБІ ЗА СОЦІАЛІЗМ».

Тепер, шановний читачу, будьте уважним! По-перше, ці рядки було написано, коли більшовики ще НЕ ПРИЙШЛИ до влади і, отже, аби знайти союзників, могли обіцяти все, що завгодно. По-друге, зверніть увагу на виділені мною місця. Як тонко, майже непомітно поняття «український та російський народи» підмінюється поняттям «українські та російські робітники і селяни», та ще й союзники у боротьбі за соціалізм.

Отже, навіть до захоплення влади Ленін бачив Україну пролетарською республікою, яка повинна була слухняно допомагати насаджувати по всіх усюдах соціалізм. Ніяким відокремленням тут і не пахло. Але на Україні на той час уже існувала Центральна Рада: 7 (20) листопада 1917 року вона, виконуючи волю українського народу, проголосила створення Української Народної Республіки. Це відбулося У ПОВНІЙ ВІДПОВІДНОСТІ до «Декларації прав народів Росії», прийнятої більшовицьким урядом 2 (15) листопада.

Ленін озвався на цю подію заявою: «Ми скажемо українцям: як українці, ви можете влаштовувати у себе життя, як ви хочете. Але ми подамо братню руку українським робітникам і скажемо їм: разом з вами ми будемо боротися проти вашої і нашої буржуазії». За яким правом, хочеться запитати.

ВИБОРИ до Установчих Зборів стали одночасно і референдумом, що підтвердив волю народу України до створення самостійної держави, оскільки більшість голосів одержали партії, що входили до складу Центральної Ради. Виконуючи цю волю, Центральна Рада 9 січня 1918 року проголосила Україну незалежною державою.

Але такий розвиток подій увійшов у суперечність з національною політикою ленінської партії, у резолюції VII Всеросійської конференції якої (квітень 1917 року) чорним по білому було записано: «доцільність відокремлення тієї чи іншої нації... партія пролетаріату повинна розв'язувати... з точки зору... інтересів класової боротьби пролетаріату за соціалізм». Звідси випливало: якщо національно-визвольний рух входив у суперечність з «інтересами класової боротьби пролетаріату», то він оголошувався контрреволюційним, і з ним необхідно було вести нещадну боротьбу.

Це й трапилося з Центральною Радою. Після взяття більшовиками влади її принципова політика не змінилась. Рада не стала ні «реакційною», ні «буржуазною». Але на 180 градусів змінилося ставлення до неї Леніна. Якщо раніше він вважав, що «зовсім нічого страшного, ні тіні анархії і хаосу ні в рішеннях, ні у вимогах українців нема», то тепер його уряд розпочав проти тих самих українців бойові дії.

Для керівництва війною було створено Комісію у складі Леніна, Сталіна, Троцького, яка одержала особливі повноваження. Ленін наказав главкому М. Криленку знімати війська для боротьби з Центральною Радою навіть із фронтових позицій, оголюючи ділянки фронту. Так Ленін розв'язав українське питання «з точки зору класової боротьби пролетаріату». Пізніше він згадував: «...Епізод з Україною був однією з ланок у процесі наростання всесвітньої революції».

Отак! Усього лиш епізод!

Збільшовичена Україна формально вважалася цілком незалежною державою. Тому сльози зворушення навертаються на очі, коли читаєш такі ленінські рядки (проект резолюції): «ЦК РКП(б) зобов'язує всіх членів партії всіма засобами сприяти усуненню всіх перепон до вільного розвитку української мови та культури... Члени РКП на території України повинні на ділі проводити право трудящих мас учитись і спілкуватись у всіх радянських установах рідною мовою...».

Яка турбота! Вождь однієї незалежної держави дозволяє народові іншої незалежної держави розмовляти своєю рідною мовою! Після цього якось не помічаєш продзагонів, що гасають по Україні, конфіскуючи згідно з численними ленінськими директивами хліб, грабуючи і розстрілюючи невдоволених. А Ленін тим часом виношує план мобілізації мільйонної армії з населення голодних губерній і перекидання цієї армії на Україну, «щоб вони допомогли посилити продроботу, будучи сугубо заінтересовані в ній, особливо ясно усвідомлюючи і почуваючи несправедливість ненажерливості багатих селян на Україні» («Замітки про заходи боротьби з голодом і про посилення господарської роботи», липень 1921 року).

Нагадаю ще раз: Україна і Росія на той час являли собою дві рівноправні незалежні держави, і єдине, що давало підстави для колоніальних відносин між ними, була побудова компартії як унітарної організації. Недарма цей принцип вважався священним і недоторканним до останнього часу.

НИНІ, у передень розпаду СРСР, викликає інтерес справжнє ставлення Леніна до Союзу. Компартійні науковці нав'язують думку про те, що Ленін, мовляв, був проти унітарного Союзу, за формальне об'єднання незалежних республік. Унітарним Союз зробив Сталін, а Ленін начебто боровся проти цього. Що ж, погляньмо, чи так це.

Візьмемо славнозвісну цитату: «Ми визнаємо себе рівноправними з Українською СРР та ін. і разом і нарівні з ними входимо в новий союз, нову федерацію, «Союз Радянських Республік Європи і Азії»...». Здавалося б, тут важко щось спростувати. А тепер подивимось, як це місце виглядає повністю:

«т. Каменєв! Ви, напевно, одержали вже від Сталіна резолюцію його про входження незалежних республік до РСФРР. На мою думку, питання архіважливе. СТАЛІНУ ТРОХИ ВЛАСТИВА ТЕНДЕНЦІЯ ПОСПІШАТИ.

Одну поступку Сталін вже погодився зробити. В §1 сказати замість «вступ до РСФРР» — «Формально об'єднання разом з РСФРР в союз радянських республік Європи і Азії».

Дух цієї поступки, сподіваюсь, зрозумілий: ми визнаємо себе рівноправними з Українською СРР та ін. І разом і нарівні з ними входимо в новий союз, нову федерацію, «Союз Радянських Республік Європи і Азії»...».

Помітили? Сталін трохи поспішає! Тобто Ленін теж був за унітарний Союз, але він розумів, що такий Союз одразу створити не вдасться, і тому висунув концепцію Союзу суверенних республік як перехідної, тимчасової структури. Сталін лише блискуче довершив цей процес.

«Комунізм,— писав Ленін ще у 1918 році,— вимагає і передбачає найбільшу централізацію великого виробництва в усій країні... Відібрати право у всеросійського центру, підпорядковувати собі безпосередньо всі підприємства даної галузі в усіх кінцях країни... було б обласницьким анархо-синдикалізмом, а не комунізмом». Ось звідки веде своє походження ідея «сильного центру». Економічній незалежності України в такій структурі місця немає!

Імперський, унітарний характер Союзу визначила і структура компартії, в якій на категоричну вимогу саме Леніна компартії республік здобули прав обласних парторганізацій і були незаперечно підпорядковані центру. Створена в Москві на цих засадах КПУ, в складі якої спочатку було лише 3 відсотки українців, на довгі роки стала знаряддям колоніальної політики. Приблизно таке ж представництво корінної національності було і в інших національних компартіях.

Пізніше Сталін із властивою йому безцеремонністю вибовкав те, про що тільки натякав Ленін: «За бажанням республіки можуть вийти з СРСР. Та в кожній з них на те й існує компартія, щоб вони цього ніколи не побажали».

Так за яку Україну, за який Союз виступав Ленін?

Наприкінці листопада 1917 року українські більшовики звернулися до ЦК РСДРП(б) з проханням дозволити їм називатися соціал-демократичною робітничою партією України. Вони отримали таку відповідь:

«Утворення особливої партії української, як би вона не називалась, яку б програму не приймала, вважаємо небажаним. Пропонуємо тому не вести роботу в цьому напрямі. Інша справа скликання крайового з'їзду чи конференції, яку б ми розглядали як звичайний обласний з'їзд нашої партії».

Як відомо, Ленін ніколи не був на Україні. 26 грудня 1921 року йому задали на цю тему запитання. І він, що об'їхав півсвіту, що майже все життя провів у дорозі, відповів: «На Україну поїхати далеко. Таку поїздку здійснити важко».

Микола КАРПОВ.
Харків.

Виконкомові Рівненської обласної Ради народних депутатів

Виконкомові Рівненської міської Ради народних депутатів

Відповідно до документів, прийнятих Верховною Радою України 24.08.91 року, крайові організації НРУ, УРП, ДемПУ та ПДВУ заявляють про необхідність формування підрозділу Республіканської національної гвардії, котра має оперативно виконувати завдання щодо захисту інтересів міста Рівне та області:

— візьме під захист честь і гідність жителів;

— забезпечить правопорядок, гарантії збереження державної, приватної, кооперативної та акціонерно-колективної власності — всіх громадян без винятку;

— виключить ймовірність переслідування людей за національною ознакою чи приналежністю до колишньої КПРС — КПУ.

Пропонуємо прийняти відповідне рішення.

Від РК НРУ
В. ЧЕРВОНІЙ.

Від РКО УРП
О. НОВАК.

Від РКО ДемПУ
С. БАБІЙ.

Від КР ПДВУ
полковник О. СКИПАЛЬСЬКИЙ.

28 серпня 1991 року
Рівне.

«АННУСС», ЗАПОРОЖЕЦЬ і К°

За легендою, що ходить сьогодні між сельчанами, зав'язь цієї непересічної історії починалася з короткої замітки в «Известиях». Прочитав голова колгоспу імені Енгельса Новопсковського району Іван Іванович Запорожець, що є в Західній Німеччині фірма, ладна співробітничати з Радянським Союзом у галузі переробки м'яса, і написав до газети листа з проханням познайомити з ініціатором освоєння радянського продовольчого ринку. Так воно було чи інакше, але сам Запорожець ні підтверджує, ані спростовує цієї версії.

Незабаром він уже вів попередні переговори з концерном «Аннусс Флейш КГ». Рукостискання підприємців, розділених ідеологічним бар'єром, гучно вітали центральна і місцева преса, запрацювали московські посередницькі механізми і... покотилась обопільна ініціатива, густо обплутана частоколом бюрократичних безкінечних погоджень, до класичного кінця — «моя твоя не розуміє». І вже збиралися махнути західні партнери на «гиблу» справу, та уряд України порятував спільне підприємство.

Замахнувся колгосп на нечувану зухвалість — поставити в себе ультрасучасне подібне підприємство потужністю 30 тисяч голів ВРХ та плюс 10 тисяч свиней і випускати щорічно по 30 мільйонів банок консервів. Маючи на рахунку 15 мільйонів карбованців, звісно, можна дозволити собі подібні проекти. І зустрічний інтерес солідної європейської фірми став для луганчан справжньою знахідкою. Не такі ми багаті, щоб купувати дешеві речі, міркував Запорожець. Екологічно чисте виробництво з нейтралізацією і утилізацією всіх відходів — це саме те, що потрібно вкрай забрудненому Донбасу.

18 червня у Кам'янці відбулася зустріч партнерів. Погоджено останні формальності. І час пішов. З січня 1993 року колгосп повинен сплачувати кредит, а отже на той час уже має давати продукцію — консерви. Але це тільки частина, хоч і основна, технологічно можливого асортименту м'ясних виробів. Планується також випуск до 120 видів ковбас, як варених, копчених, сирокопчених, так і таких, про які ми навіть не здогадуємося. Фасоване м'ясо вироблятиметься виключно у вакуумних упаковках для тривалого зберігання.

Тепер, коли знято усі перепони по будівництву, заболить у Запорожця голова за іншим: як завантажити м'ясокомбінат сировиною? Колгоспне поголів'я, 16 тисяч бичків, точніше навіть сказати, 600—700-кілограмові бугаї, забезпечать номінальну потужність процентів на сорок. Решту м'яса закуплять у населення та в сусідніх господарствах. Суть такої політики: купувати по ціні дещо вищій, ніж може запропонувати держава. Відповідно і реалізація, себто продаж готової продукції. Тут теж ціни перевищуватимуть державні, але помітно відрізнятимуться і від кооперативних. Екологічно чисті і якісні м'ясні вироби, певне ж, варті того. До речі, німці дали високу оцінку санітарному стану колгоспного поголів'я, яке вирощується виключно на природній основі, без застосування гормонів і стимуляторів для збільшення м'ясної маси.

Це вкотре уже обізвав господарство колгоспом, і, очевидно, слід внести ясність, що таким воно віднедавна вважається тільки формально. З півроку тому в колективному господарстві відбувся процес роздержавлення, і вчорашні колгоспники стали акціонерами. Найперше, що помітно, збільшення заробітної плати. В середньому до 12—13 тисяч карбованців на рік. Весь прибуток після необхідних виплат, фінансових і бюджетних зобов'язань, погашення кредиту теперь іде виключно на дивіденди, тобто на особисті вклади селян. Люди дуже зацікавлені. Але поряд з цим є інша проблема — надлишок робочої сили. Звідси й потреба розвиватися далі, відкривати нові робочі місця.

Отже, чистий комерційний зиск підприємства — то лише маківка айсберга, основа забезпечення соціальних гарантій селян. Саме по собі багате господарство є тим гарантом. Сьогодні на кожний зароблений карбованець люди одержують ще один, аби могли справитися з інфляцією та наслідками 2 квітня. Щомісяця колгосп платить їм додатково 600—1000 карбованців. Така своєрідна «компенсація». Але поки що не можна стверджувати, що успішно вирішуються інші соціальні проблеми.

Слід ще сказати, що не за випадковим збігом обставин остаточно скресла крига сумнівів німецьких підприємців. Сталося це після візиту до Баварії Л. Кравчука. Тож довірімося витонченому чуттю на кон'юнктуру західних підприємців, які поки що розуміються на цьому більше за нас. І тоді на тлі першого і єдиного в країні спільного підприємства, яке займається не розпродажем застарілих комп'ютерів, а конкретною, болісною для нас виробничою діяльністю, окреслиться, безумовно, контури інтеграції незалежної України в загальноєвропейському економічному процесі.

Сергій СКИБА,
власний кореспондент «Голосу України».
Луганська область.

Мал. Сергія **ФЕДЬКА.**

Дисплей економічних реформ

ДО ЯКОГО РИНКУ МИ ЙДЕМО?

У доповіді на сесії Верховної Ради УРСР 8 лютого цього року Голова Ради Міністрів республіки Вітольд Фокін дав розгорнуту характеристику кризових явищ в економіці і назвав шість ключових системоутворюючих принципів програми переходу України до ринкової економіки.

На мою думку, ці принципи забезпечать цей перехід, але не виведуть нашу державу з кризи і навіть можуть загострити її.

Розумію, альтернативи ринкові немає. Але слід враховувати, що в світі є багато держав, які живуть в умовах ринку, але не можуть подолати своєї відсталості. Для забезпечення добробуту людей нам потрібно створити ефективну ринкову економіку.

Візьмемо, для прикладу, Кувейт. Влада там переходить за родинними зв'язками — від батька до сина, політичні партії заборонені взагалі, а країна за двадцять років подолала шлях від феодалізму до одного з найвищих у світі рівня життя.

Дивує й стрімкий розвиток економіки Тайваню, товари якого становлять серйозну конкуренцію Японії, США, країнам Західної Європи. Державою править одна партія, щоправда не втручаючись в економіку. Державні підприємства охоплюють усю систему телекомунікацій, металургію, залізниці, суднобудування, виробництво цементу і будматеріалів, нафтохімію тощо. Держава володіє 70 відсотками земельних угідь і тримає під контролем банківську систему та обмінний курс тайванської валюти. Решта належить ринкові та приватному бізнесу.

Ефективна, стабільна робота державних підприємств розвинутих країн Заходу свідчить про те, що вони мають право на існування в умовах ринку.

Таким чином, розвиток країни визначається економічними важелями впливу на виробництво та розподіл.

Упевнений, що невдовзі в економіці нашої країни знову будуть погіршення, адже у нашого керівництва немає чіткої програми економічного розвитку і повного розуміння причин кризи.

Звичайно, можна йти експериментальним шляхом, та при цьому має бути швидкодіюча система зміни помилкових економічних законів, чого у нас немає. А нежиттєздатність останніх законів однозначно вимагає її.

Тому пропоную найближчим часом створити правову систему захисту економіки, яка б дозволяла припиняти на деякий час дію помилкових законів, що можуть завдати значних збитків народному господарству.

Іншого ми поки що зробити не можемо.

Валерій НОСАЛЬЧУК.
Рівне.

А ВЛАСНИКА НЕ ВИЗНАЧЕНО...

Верховною Радою республіки прийнято Закони «Про власність в УРСР», «Про підприємництво в УРСР», «Про підприємство в УРСР». Однак питання, хто є суб'єктом власності, залишається незвирішеним остаточно і тлумачиться різними законами з істотними розбіжностями.

Так, стаття 20 Закону «Про власність в УРСР» надає право власності як колективам державних підприємств, так і колективам орендарів (які є суб'єктами колективної власності). Крім того, згідно зі статтею 21 «Основ законодавства Союзу РСР і республік про оренду», «...у власності орендного підприємства перебувають вироблена продукція, одержані прибутки та інше майно, яке придбане за рахунок коштів цього підприємства».

Проте стаття 18 Закону «Про підприємство в УРСР» проголошує, що «...порядок використання прибутку визначає власник (власники) підприємства або уповноважений ним орган згідно з статутом підприємства». Тож з огляду на те, що власниками орендних підприємств нині є державні органи управління, колективи не можуть користуватися тими статтями законів, що підтверджують їхню «самостійність».

Отже, другу частину статті 18 слід було б викласти таким чином: «Порядок використання прибутку (доходу) визначає власник (власники) підприємства або уповноважений ним орган згідно з статутом підприємства. Для орендних підприємств — орендне підприємство».

Володимир КРОПИВІН,
кандидат економічних наук, доцент.
Київ.

ЗНОШЕНІ ШИНИ ДАВАТИМУТЬ ДОХОДИ

За підрахунками спеціалістів, у Хмельницькій області є п'ять тисяч ношених шин з металокордом. Значна їх частина валяється де завгодно, спалюється, що забруднює навколишнє середовище.

Незабаром цьому буде покладено край. Обласне виробничо-заготівельне підприємство «Вторресурси» та Одеське об'єднання «Вторкомпозит» здійснили науково-дослідні та конструкторські роботи на обгрунтування доцільності створення заводу по переробленню шин. Він не матиме аналогів ні в країні, ні в світі.

Уже створено дослідний зразок установки, виготовлено окремі вузли обладнання і оснащення для випуску гумо-технічних виробів більш як чотирьохсот найменувань. При цьому їх якість буде вищою, ніж якість продукції, яка нині виготовляється серійно. І ще така цікава деталь: за висновками санітарно-епідеміологічної служби Міністерства охорони здоров'я республіки, нове виробництво буде екологічно чистим.

Майбутній завод окупиться вже через два роки.

Василь ГРИЩУК.
Хмельницька область.

Читач порушує проблему

САМ П'Ю, САМ ГУЛЯЮ

Плануючи поїздку, я за два тижні, наприклад, купую квитки на поїзд, тобто, заранія доводжу до відома міністерства шляхів, що я хочу скористатися його послугами і наперед сплачую цю послугу в повному обсязі. Це, до речі, дає можливість міністерству пустити мої гроші, за які я ще нічого не отримав, в оборот. До того ж, за годину до відходу поїзда каси вокзалу просто неспроможні продати тисячі квитків, та й міністерство шляхів не буде знати, чи прийдуть пасажири, скільки їх прийде, а відтак, скільки і яких вагонів формувати в поїзд. Тобто, постає питання, хто кому робить послугу? Але все стає на свої місця ще в касі. Оскільки я сплачую додатково 50 копійок, то виходить, що послугу зроблено мені. Та справа не в цій дріб'язковій сумі. Підняли, скажімо, ціну квитків на 70 відсотків. То ліпше б уже підняли на 75, щоб не суперечити здоровому глузду. Бо зовсім інша картина виникає, коли нам доводиться з якоїсь причини придбані завчасно квитки здавати назад.

Так сталося, що один із квитків мені довелося здавати в касу за годину до відправлення поїзда. За це мене покарали на 7 карбованців 50 копійок, тобто замість 22 карбованців 50 копійок повернули тільки 15. І тут же при мені знову продали зданий мною квиток за 22 карбованці.

Мабуть, не потрібно говорити про те, що, заплативши також подвійну ціну за білизну, я отримав її тієї ж якості, що й рік тому, якщо не гіршої. Тому виникає цілком логічне запитання: «Куди пішли кошти, виручені за рахунок збільшення цін?» На собі пасажир якогось поліпшення обслуговування не відчув. Отже, міністерство шляхів дере з нас гроші за принципом: «живий — плати, мертвий — однаково плати».

Поки що ж за всі ці неподобства відповідальності не несе ніхто, бо міністерство само складає правила, само їх розповсюджує, виконує і контролює. Чи то мало б виконувати і контролювати. Бо хіба сам із себе спитаєш з усією суворістю.

Василь КАПУСТЯН.
Сімферополь.

Експрес-новини

У Гаазі відбудеться екстрена зустріч міністрів закордонних справ країн — членів Європейського Співтовариства з метою обговорення ситуації в Югославії.

* * *

У Женеві триває сесія конференції з роззброєння, на якій розглядається комплекс питань ядерного роззброєння, заборони ядерних випробувань і хімічної зброї, запобігання гонці озброєнь у космосі, зміцнення стратегічної стабільності і вжиття заходів довір'я в світі.

* * *

Правляча ліберально-демократична партія Японії проводить у Токіо симпозіум з проблем «північних територій». Порушуються питання про повернення до складу Японії частини Курильських островів, які нині належать СРСР.

* * *

Президент Сполучених Штатів Дж. Буш, завершивши свій відпочинок у місті Кеннебанкпорті, повернувся до Білого дому для виконання своїх службових обов'язків.

* * *

За підтримку економічних реформ у Болгарії висловився сьогодні президент ФРН Р. фон Вайцзеккер на прийомі на честь президента Республіки Болгарія Ж. Желева, який прибув до Німеччини з офіційним візитом.

* * *

Уряд Венесуели визнав незалежність Литви, Латвії і Естонії, говориться в розповсюдженій тут заяві МЗС Венесуели.

«МІЙ ДІМ — НЕ МОЯ ФОРТЕЦЯ?»

Прийшовши додому і побачивши у дверях новий замок, нормальна людина навряд чи подумає, що квартира віднині взагалі не її і треба забирати речі. Однак подібними сценами нерідко супроводжується у ці дні втрата «впевненості у завтрашньому дні» десятками тисяч британців. Часом вони дізнаються про банкрутство домовласників по стуку в двері судового виконавця: «Збирайтеся. Речі із собою».

Гірке почуття викликає тепер у багатьох у країні прислів'я: «Мій дім — моя фортеця». Хоча три чверті британців проживають у власних будинках, що відбиває як уподобання національного характеру, так і матеріальні можливості жителів Альбіону, злоба дня вражає по-своєму. Благополучні сім'ї ось уже другий рік помножують число тих, хто залишає своє обжите гніздо, чи то власний будинок, чи квартиру, яку наймає. Мова аж ніяк не про те, що вони залишаються без даху над головою: забезпеченість житлом в Об'єднаному королівстві повна. Але драма є очевидною.

Одна з таємниць багаторічного перебування при владі у Великобританії консерваторів криється в їх вдалому експерименті по ослабленню соціальної бази опозиції. А домогтися цього вдалося, перетворивши багатьох робітників на домовласників. Зробивши кредит доступнішим для населення, торі створили умови для підвищення благоустрою малозабезпечених прошарків суспільства, поповнення за їх рахунок середнього класу. Стратегія була досить далекоглядною, але тим більше вражає наростаюча хвиля нездійсненних надій у людей, які мимоволі виявились картами в політичній грі.

А як у них?

Почавши вирішальну боротьбу з інфляцією, яку вже кілька урядів Великобританії називають своїм «ворогом номер один», колишній прем'єр-міністр Маргарет Тетчер змушена була наступити на горло власній житловій політиці. Різке подорожчання банківських кредитів заради скорочення маси грошей в обігу автоматично підняло відсоток виплат по заставних. Багато домовласників виявилися раптом неплатоспроможними. Справа в тім, що куплений у кредит будинок британець, як правило, відразу ж віддає в заставу, одержуючи при цьому необхідну стартову суму для виплати частини банківської позики. Надалі він покладається на свою зарплату і відносну стабільність банківської політики. Інколи, як з'ясувалося, необачно. У Лондоні за минулий рік «оплоту сімейного щастя» позбулися 60 відсотків нових домовласників. Тільки за перше півріччя 1991-го в країні відмічено втричі більше випадків утрати будинків, ніж за 1990-й.

Виданий цього року британський довідник «Соціальні тенденції» не без іронії зауважує: «Британія — країна, де багаті багатіють, бідні біднішають, а решта живе у кредит». Який, як бачимо, здатний досить підступно кинути благополучного обивателя зі стану умиротворення в чорну меланхолію невдахи...

Що ж до неплатоспроможних квартиронаймачів, то хазяїн будинку може просто оголосити їх незаконними мешканцями, примушуючи негайно виселитись без повернення виплаченої наперед суми. Ті ж, хто довірливо уклав договір про найом квартири у відсутність домовласників, інколи з жахом дізнаються, що документ недійсний. Наприклад, одна родина дізналася про те, що повинна виїхати, за два дні до приходу судового виконавця — з листа суду домовласникові, який цілком «до речі» виявився у відпустці.

Серед родин, офіційно визнаних місцевими властями бездомними, близько 10 відсотків постраждали саме внаслідок неспроможності хазяїв «осилити» відсотки по заставній. Деякі домовласники блефують «у відкриту», продовжуючи набирати нових мешканців і брати з них плату, навіть коли процедура відчуження будинку вже почалася. Нині у власність банків щотижня переходять близько тисячі будинків з мешканцями, які ще не виїхали.

Відповідальність за зростаючу кількість таких завчасно приречених мешканців уряд переклав на будівельні товариства, які з часів заглиблення у Великобританії сової мрії мати власний будинок грають роль банків. Самі ж торі зазнають нещадних нападів опозиції, яка активізувалася напередодні всезагальних виборів, що відбудуться наступного літа. Представник лейбористів з питань житлового будівництва Клайв Суолі вимагає, зокрема, негайно розробити план врятування квартиронаймачів, який дозволив би місцевим властям оперативно викуповувати у будівельних товариств заселені будинки за заниженими цінами. А поки що рада домовласників зайнята складанням списку обездолених сімей, щоб уявити всі масштаби проблеми.

Андрій ТАРКІН.

Наш прес-клуб

ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

Поразка путчистів потрясла опори московської центральної влади і змінила розкладку сил на користь республік. Нині все більше посилюються позиції тих, хто намагається вийти з Союзу.

«Генераль анцайгер» (ФРН).

* * *

Розпад СРСР, який досягнув широкого розмаху, нагадує добре спланований акцію. Розчинено двері для іноземного втручання. Буш присвоює собі право диктувати темп реформ, які, на його думку, мають бути проведені в СРСР. Людство зіткнулося з новим випробуванням. Американське лідерство спрямоване на поширення по всій планеті.

«Юманіте» (Франція).

* * *

У результаті радикальних змін у складі керівництва радянської збройні сили і органи безпеки перейшли під контроль відносно ліберальних реформаторів... Незалежні республіки сформують власні, не залежні від центральної армії, гвардії. Напевне, під контролем Москви залишаться військово-морські сили і ядерний потенціал.

«Вашингтон пост» (США).

* * *

Союзу республік як такого більше не існує. Комунізм мертвий. Партія ніколи не була політичним інститутом, а лише рухом соціальної мобілізації мас на догоду режиму.

Телекомпанія ТФ-1 (Франція).

* * *

Ми не знаємо, як довго Михайло Горбачов залишатиметься на своєму другому посту — президента країни. Більшість радянських людей вважають, що він повинен піти у відставку. Але це треба зробити не тепер, а лише після того, як він допоможе передати владу до рук нового некомуністичного уряду. Виконуючи накази Єльцина, радянський президент, по суті, перетворився на весільного генерала...

Радянський Союз став «несоюзом» у буквальному значенні цього слова: парламент України оголосив про незалежність республіки, Єльцин визнав незалежність Естонії і Латвії... Американській адміністрації можна сказати абсолютно точно лише одне: розкіш спілкування тільки з однією владою в СРСР безповоротно відійшла в минуле.

Сі-бі-ес (США).

* * *

Провалився переворот — і це, одним махом викликало крах панування компартії, що фактично означає вступ радянського суспільства в епоху справжньої багатопартійності. Звільнившись від багаторічних пут КПРС, впевнено набирає оберти рух республік до справжньої незалежності, що спричиняє повний розпад СРСР.

«Санкей сімбун» (Японія).

Гороскоп

РИБИ

(З 21 ЛЮТОГО ПО 20 БЕРЕЗНЯ)

Вересень для вас є неспокійним місяцем. Хтось нашкодить, а вам доведеться відповідати. Але ви любите свого партнера і проводитимете з ним усі свої вечори, разом займатиметеся спортом. З 2 жовтня у вас набагато збільшиться позитивних емоцій: вас полонить кохання з вашим партнером. На перший план вийде особисте життя — тут ви відчуєте благодатний вплив Юпітера. Він допоможе вам приємно провести листопад і віднайти нових друзів серед Скорпіонів або Стрільців.

У товариському колі ви почуватимете себе дуже впевнено, але холодно. Всі запитуватимуть, чому ви такі пасивні. З 30 листопада ви страждатимете від надмірної інертності.

Риби і Скорпіони будують дуже добрі стосунки між собою на початку жовтня і в кінці листопада.

Риби можуть восени дуже страждати від головного болю. З 17 жовтня по 17 листопада даватиметься взнаки енергія і негативний вплив Марса. Але вплив Сонця наприкінці року допоможе вам одужати. Ваше здоров'я в кінці грудня набагато поліпшилось, і ви можете подумати, що ваш колишній стан — це просто сон або гіпноз. Аутотренінг справді допоможе вам, тому ви запевняйте себе: я хочу бути здоровим. Бажано не захоплюватися восени водними процедурами, бо можливе захворювання на грип.

Риба та її партнер все святкують. Ви здатні до великого кохання, але три дні в листопаді не вживайте алкоголю, бо буде негативно впливати Марс.

Вересень для вас місяць успіху: очікуйте великого припливу грошей. Все сприятиме вам. Ця фаза розпочнеться у вересні і триватиме до 3 листопада, коли ви матимете пік своєї форми — відчуватимете, що ви Рокфеллер.

У цей час вам допоможе професіональне володіння засобами вашої праці. З 25 по 29 листопада можете планувати великі покупки. Ці проекти будуть для вас успішними. Всі ваші плани нездійсненні в грудні. У цьому місяці вас чекають великі стреси.

Для Риб-чоловіків осінь — найкраща пора для збагачення і час, коли можна виявити свої здібності.

Інформ-шоу

ЧИ КРАЩА ВОДА ЗА ГОРІЛКУ

Відомо, що у Фінляндії податки на горілчані вироби дуже високі. А акціонерне товариство «Алко», якщо не враховувати радянських «бізнес»-туристів, має державну монополію на виробництво, імпорт та продаж відповідної продукції. Проте недавно «Алко» почало виявляти неабиякий інтерес до звичайної питної води. Справа в тому, що спеціалісти пророкують підвищення попиту на екологічно чисту воду не тільки у Фінляндії, а й у всій Європі. Товариство ж якраз є власником землі в одному з районів країни, відомих своїми підземними джерелами.

ПРОДАЮТЬ І НЕ СОРОМЛЯТЬСЯ

Перед китайськими правоохоронними органами постає дуже серйозна проблема. Останнім часом у країні поновлюється середньовічний бізнес — торгівля «живим товаром» — людьми. Йдеться про організовані банди, які постачають клієнтам, переважно неодруженим чоловікам-селянам, дружин «на замовлення» або дітей-спадкоємців чоловічої статі. Жінки, як правило, бідні селянки чи іммігрантки з М'янми та В'єтнаму, стають не тільки шлюбними партнершами нових хазяїв, а ще й дармовою робочою силою.

За статистикою, в минулому році лише в одній з китайських провінцій було викрадено 14 тисяч жінок та більш як вісім тисяч дітей. І хоча в тому ж році було розкрито 2630 зграй, ця цифра вдвоє перевищує відповідні дані попереднього року. Тобто «бізнес» зростає й розгортається.

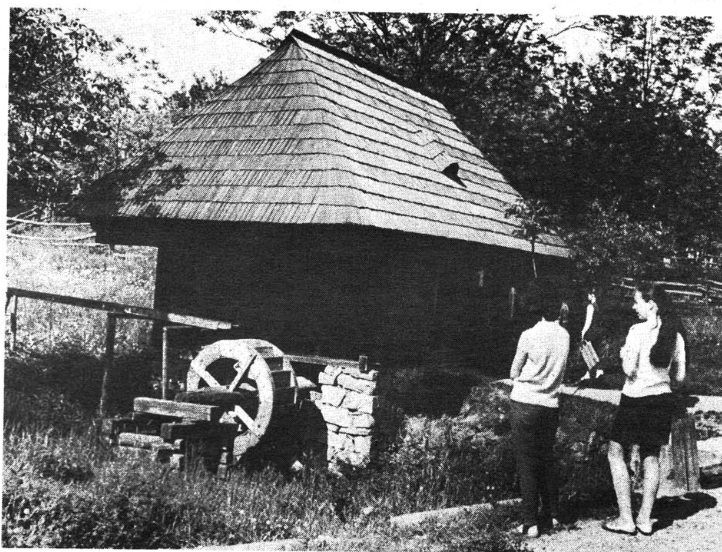
МІЙ ДРУГ «НЕДІЛЯ»

Традиції кожного народу позначаються і на тому, як батьки називають своїх дітей, іноді навіть і не шукаючи красивого імені. Приміром, нігерійські народності ібо та йорубу вкладають в ім'я дитини певну інформацію.

Скажімо, про чоловіка, якого звуть Оке, відразу ж можна сказати, що він народився в ринковий день. Якщо зустрінете Тайво, то знайте, що в нього є брат-близнюк, якого звуть Аджаі, і не інакше. В разі, коли у матері вмерло кілька немовлят підряд, чергового вона може назвати Абікун, що в перекладі означає «не вмирай знову». Дитину ж, що народилася ногами вперед, обов'язково нарічуть Іге.

Проте в містах, серед цивілізації, традиції іноді забуваються. От і з'являються нові імена, утворені від англійських слів: банкір Санді — «Неділя», таксист Гудлак — «Удача», торговець Бізі — «Зайнятий» або Прогрі — від слова «прогрес».

АРХІТЕКТУРНИЙ ОАЗИС

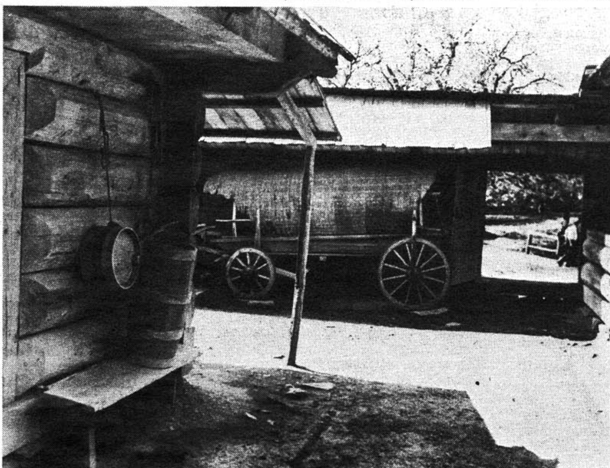
Майже в центрі Ужгорода — біля Замкової гори — відкривається сільський краєвид. Тут розміщено експозиції Закарпатського музею народної архітектури та побуту. До речі, найстарішого на Україні.

Неповторні архітектурні ансамблі приваблюють численних екскурсантів. Хата з криницею, водяний млин. Осторонь — шинок і церква.

У кожній споруді — свої експозиції, що відтворюють колишній побут різних етнічних груп Закарпаття: бойків, гуцулів, лемків, угорців та румунів.

Ці предковічні будівлі — мов томи вікової хроніки: вони розкривають минувшину закарпатців, їхній спосіб життя, традиції.

Ігор ПЕТРОВ.
Фото автора.

УКРАЇНСЬКА АРМІЯ: ОСТАННІЙ ШАНС

РОЗДУМИ ПІСЛЯ ПУТЧУ

ІСТОРІЯ ДАЄ УКРАЇНІ УНІКАЛЬНИЙ ШАНС. ЯКЩО Й ЦЬОГО РАЗУ НИМ НЕ СКОРИСТАЄМОСЬ, МОЖЕМО НА ДОВГІ ДЕСЯТИЛІТТЯ ЗАЛИШИТИСЯ КОЛОНІЄЮ. БО ЯКІ Б ПИШНІ ФРАЗИ І СМІЛИВІ ДЕКЛАРАЦІЇ НЕ ВИГОЛОШУВАЛИСЯ, СПРАВЖНІЙ СУВЕРЕНІТЕТ БЕЗ ВЛАСНОЇ АРМІЇ — БЛЕФ. ЦЕ ДОВЕЛИ СЕРПНЕВІ ПОДІЇ У МОСКВІ.

МИГОТІЛИ на екрані кравченківського ЦТ не спотворені інтелектом обличчя генералів. Як заклинання повторювалися слова: «Народ і армія єдині. Військовий переворот в нашій країні неможливий». Десятки тисяч замполітів продовжували втовкмачувати в голови солдатів збанкрутілі догми марксизму-ленінізму. Військово-промисловий молох пожирав дедалі більше мільярдів. Гинули в мирний час люди, сини поверталися до матерів у цинкових домовинах. Народ лякали міфічними агресорами, які ось-ось нападуть на талонно-купонний СРСР.

А Радянська Армія — імперія всередині імперії — рекламувала свій статус-кво «захисниці Вітчизни». Ситна годівничка для генералів і адміралів під назвою «Радянські Збройні Сили», незважаючи на шість років перебудови, працювала справно. Генералітет як вогню боявся реформ і робив усе можливе, аби горбачовська перебудова не торкнулася війська. Після заміни Горбачовим своїх демократичних соратників янаєвими і пуго генерали, об'єднавшись із колишніми комсомольськими вожаками, вирішили назавжди повернути благословенні часи застою.

19 серпня член заколотницького ДКНС, міністр оборони Дмитро Язов віддав наказ армії виступити на боці заколотників, проти власного народу. В найбільші міста країни вилетіли емісари маршала-путчиста. Мета — брутальною силою зламати волю народів до свободи і танками загнати всіх назад в комуністичне стійло. Маски було знято. Генерали пішли ва-банк.

Армійський генералітет на місцях у більшості своїй підтримав заколот. Майже всі командуючі округами бадьоро сказали: «Єсть!» Не стали винятком і ті, що «командують» на Україні. Командуючі Київським, Прикарпатським, Одеським округами та Чорноморським флотом стали на бік путчистів. Особливо відзначився адмірал Хронопуло. Кажуть, що після одержання інформації про заколот він ледь не танцював від радості.

Чому ж так ненавидять генерали й адмірали демократію, чому поперек горла стоїть їм гласність, чому так бояться прозріння народу? Відповідь проста: їм є що втрачати в старій, відмираючій системі. У державі «сірих» генсеків вони мали все. Руйнація цієї держави означає для них втрату влади і привілеїв. А якраз 20 серпня мав початися перший етап цієї руйнації.

ПРИГАДУЮ, як нас, молодих солдатів першого року служби, в чехословацькому місті Млада Болеслав, де стояла окупаційна 18-та мотострілецька дивізія, погнали на залізничну товарну станцію. Командир дивізії відправляв контейнер, необхідні були вантажники. Забиваючи контейнер килимами, кришталем, сервізами, картинами, ми ніяк не могли позбутися відчуття, що допомагаємо евакуйовуватися якомусь музеєві. На такі роботи нас посилали доволі часто — генерали «чистили» Чехословаччину. Хто підрахував, скільки таких контейнерів відправлено з Німеччини, Угорщини, Польщі, Монголії?

Після проголошення Горбачовим політики нового мислення почалося виведення радянських військ з країн Східної Європи. Цього генерали простити Горбачову і Шеварднадзе не могли. Едуард Амвросійович під шаленим тиском генералітету і високопоставленої партократії змушений був піти у відставку. А 19 серпня добралися нарешті й до Президента.

Ножем у серце став для генералів і парад республіканських суверенітетів. Адже це означало в перспективі створення національних армій, а відтак і ліквідацію досі нікому не підконтрольного міністерства оборони. Генералітет рішуче виступив проти прагнення народів імперії до незалежності, жорстоко придушуючи визвольний рух у Прибалтиці, Закавказзі, Молдові. Згадаймо послужний список відомства Язова до московських подій. Тбілісі, Баку, Вільнюс, Рига. Генерали Родіонов, Кочетов, Кузьмін, Усхопчик. На їхніх руках кров грузинських дівчат і литовських юнаків. Провівши взимку генеральну репетицію путчу у Вільнюсі, язови, варенникови, моїсєєви вивели танки й на вулиці Москви. Якщо раніше «наші» чавили гусеницями «екстремістів» у колоніях імперії, то 19 серпня стріляли вже в єдинокровних братів і сестер.

Після кривавої неділі у Вільнюсі, після моїх репортажів з місця подій лідер депутатської більшості Верховної Ради України О. Мороз звинувачив мене в упередженості й необ'єктивності. Особливо не подобалися йому словосполучення «чавлять танками людей». На редакційній «літучці», де обговорювався лист лідера більшості, я пообіцяв, що надалі вживатиму евфемізм «переїжджають через людські тіла». Як бачите, товаришу Мороз, танки знову переїхали.

Якщо залишимо незмінною структуру страшного монстра, завуальованого казочками про «непобедимую и легендарную», переїдуть ще не раз. Заради збереження своїх привілеїв вони здатні піти далеко. Адже, як стало відомо, главарі путчу захопили у Горбачова «дипломат» з кодами на пуск ракет стратегічного призначення. Навіщо? Чи не для боротьби з «екстремістами» всієї планети?

РІШЕННЯ Верховної Ради України про відновлення міністерства оборони республіки і створення національної гвардії — це півсправи. Новоствореному міністерству необхідно негайно звільнити з армії всіх, хто брав участь у заколоті або допомагав путчистам. Але робити це треба не по-більшовицьку, а суворо дотримуючись закону, не допускаючи «полювання на відьом». Починаючи розбудову національного війська, треба насамперед звернути увагу на соціальні проблеми військовослужбовців, більшість з яких, на відміну від генералів, живе в жалюгідних умовах. Без жалю треба попрощатися тільки зі «славними» комісарами — нишпорками особових відділів. Професіонали ж потрібні Українській національній армії. Критерії відбору на службу в УНА мають бути відданість українському народові, професіоналізм, фізична підготовка, адже не секрет, що в сучасній армії є тисячі офіцерів, які навіть не в змозі пробігти 100-метрівку або бодай п'ять разів підтягнутися на перекладині.

Для розслідування участі в путчі генералів і офіцерів у частинах, дислокованих на теренах України, необхідно створити не залежну від Москви комісію, куди б увійшли депутати Верховної Ради України, юристи, представники виконкому Спілки офіцерів України. Хронопули в УНА служити не повинні. Не можна залишати незмінним і сам підмурок Радянської Армії — організаційні і дисциплінарні засади, адже всі її статути — це копії статутів вермахту. За всіх тоталітарних режимів армії диктаторів були схожими, як дві краплини води. В основі їх діяльності — наруга над людиною, приниження людської гідності, жалюгідне існування одних і привілеї інших.

Створюючи УНА, треба відразу ж відмовитися від строкової служби. Наша армія повинна будуватися на засадах професійних армій країн Заходу. Україні не треба стільки війська і зброї, як вона має нині на своїй території. Скорочуючи мільйонну армаду, треба пам'ятати, що на Україні на кожну тисячу цивільного населення тепер маємо 20 військових (для порівняння: у Китаї — сім).

До заколоту на Україні не було жодного командуючого округом, армією чи навіть корпусом з числа українців. Ця дискримінація — теж одна із складових язовської доктрини екстериторіальності армії.

Національне військо України має взяти з досвіду військового будівництва Збройних Сил СРСР лише те, що працювало на підвищення їх боєздатності. Армії суверенної України немає потреби запозичувати військові традиції у союзної імперської. Запорозьке військо і січові стрільці — ось наш взірець!

Мабуть, треба змінити в майбутній армії України існуючі нині військові звання (у нас споконвіку були свої), розробити форму, реорганізувати військові училища.

Для створення УНА потрібні час і кошти. Але зволікати з радикальними заходами по трансформації Київського, Прикарпатського, Одеського військових округів та Чорноморського флоту у збройні сили України неприпустимо. Коштів же на створення української армії треба буде набагато менше, якщо розумно використати колосальні ресурси, які мають військові частини на Україні, не дати перекачати їх у Москву.

Історія дає Україні унікальний шанс. Якщо й цього разу ним не скористаємось, можемо на довгі десятиліття залишитися колонією. Бо які б пишні фрази і сміливі декларації не виголошувалися, справжній суверенітет без власної армії — блеф. Це довели серпневі події у Москві.

Говорячи про продажність і реакційність генералів, не забуватимемо, що вистояти героїчним захисникам «Білого дому» в Москві допомогли й люди з генеральськими погонами — Кобець, Лебедь, Грачов, Шапошников. Переконаний, серед генералітету, що служить на Україні, теж знайдуться справжні демократи, патріоти України.

Особлива проблема — ракетно-ядерний потенціал. Він також має бути взятий під юрисдикцію республіки. Як член ООН Україна повинна разом з іншими ядерними державами боротися за повне і остаточне знищення атомних арсеналів. А до того передача всіх ракет стратегічного призначення Росії була б помилкою. Це б підсилило територіальні претензії деяких країн і знизило б міжнародний авторитет України.

Перелік першочергових завдань міністерства оборони України можна продовжувати і продовжувати. Проблем вистачатиме. Однак робота над їх вирішенням уже буде звичайною буденною діяльністю військового відомства суверенної держави. Сьогодні ж головне, скориставшись з рідкісного історичного шансу, створити нарешті національне військо. Завтра вже може бути пізно.

Валентин ЛАБУНСЬКИЙ,
військовий оглядач «Голосу України».

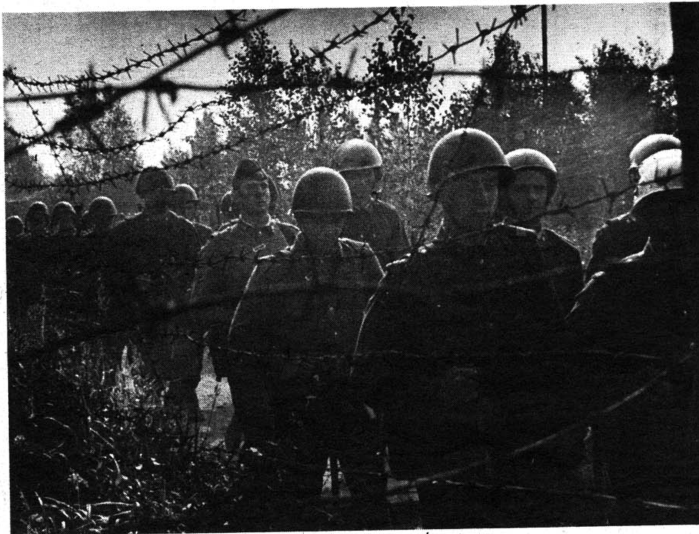

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

БИТИЙ ШЛЯХ СТРАДНИКА

Розповідає правозахисник Василь ОВСІЄНКО

Його юність розпочиналась, як у більшості: школа, комсомол. Хоч і народився в Ксаверівці на Київщині, проте семирічку закінчив у Ростові, згодом гірничо-промислову школу у Шахтах, працював шахтарем. Був, до речі, комсоргом.

Перше позбавлення волі на 10 років Юрій Литвин одержав у 18 років за так званий «стихійний протест проти колгоспного начальства». Його етапували на будівництво Куйбишевської ГЕС. З допомогою Сидора Ковпака, який партизанив з його покійним батьком, матері вдалося визволити сина, але не надовго. Вже 1955 року Юрія заарештували в Ленінграді за створення в неволі «Групи визволення України». Як наслідок — 10 років позбавлення волі в мордовських концтаборах.

Роки ув'язнення стали школою його громадянського становлення. Литвин зблизився з багатьма учасниками демократичних рухів та національно-визвольних змагань, був у близьких стосунках із такими світлими особистостями, як Михайло Сорока, Олекса Тихий, Левко Лук'яненко, доктор Горбовий, митрополит Йосип Сліпий. Там же, в неволі, опанував основи багатьох гуманітарних наук, перечитав усю доступну світову класичну літературу, а щодо поезії — міг годинами читати її з пам'яті. Саме в Мордовії поет написав основну частину книжки віршів «Трагическая галерея», яку згодом присвятив видатному правозахиснику Левку Лук'яненку.

Звільнившись у 1965 році, Юрій Литвин зумів прорватися до канадського посольства в Москві, щоправда, лишивши в руках міліціонерів піджака. Там він розповів про умови життя політв'язнів.

Став Литвин працювати на заводі холодильників у Василькові, одружився. Народився син Ростислав. Але можновладці знову вимагали від поета виїхати з України, погрожуючи новим ув'язненням.

Довелося податися на декілька років до Сибіру. Коли ж повернувся на Вкраїну, в 1974 році йому знову «оформили» ув'язнення на 3 роки за популярною тоді статтею 187-1 («Наклепницькі вигадки, що паплюжать радянський державний і суспільний лад»). Інкримінували в основному літературні твори: «Трагическую галерею», «Поэму о подснежниках», прозові твори «Безумец», «Рабочее дело».

Етапували цього разу Литвина в Комі, до кримінального табору. На розподілі «рабсилы» начальник спитав про спеціальність. «Поет»,— відповів Литвин. «Поэт?» — здивувався начальник.— А мне поэты не нужны. Мне нужны бетонщики. Га-га-га! Пойдешь таскать бетон». Режим у тому таборі був тяжчий, ніж у Мордовії. Наглядачі ходили з гумовими кийками і застосовували їх на власний розсуд. Там Юрій захворів на виразку шлунка і дивом не помер під час операції.

Звільнившись у 1977 році, Литвин жив у Барахтах під адміністративним наглядом, тобто не мав права виходити за межі села. У 1978 році його відвідала Оксана Мешко. Жінка повідала, що після арештів Миколи Руденка, Олекси Тихого, Мирослава Мироновича, Миколи Матусевича, Левка Лук'яненка нікому працювати в Українській Гельсінській групі. «Про що мова, Оксано Яківно?» — сказав Литвин і безоглядно поринув у правозахисну діяльність. Його публіцистичні твори цього періоду стали видатним внеском у теорію і практику правозахисного руху на Україні. Литвин намагався поставити український правозахисний рух на міцну ідейно-теоретичну основу. Він знаходив його витоки в природному волелюбстві нашого народу, в тривалих національно-визвольних змаганнях, в унікальному явищі — козацькій республіці. Найбільшим захисником прав людини і нації Литвин вважав Шевченка, який чітко зорієнтував нас: тільки в умовах національної незалежності в колі вільних народів може стати вільною кожна людина.

У липні 1979 року його забрали до райвідділу, де, вчинивши фізичну наругу, продовжили адмінщагляд і відпустили додому, щоб 6 серпня заарештувати, звинувативши в насильницькому опорі міліції.

У неволі Литвин завершив (точніше, заново написав) велике есе «Якщо Бога нема — все дозволено». Автор уявно бере за руку Леоніда Ілліча та й проводить його через арешт, слідство, етапи, в'язниці, карцери, покликані настановити в'язня «на шлях виправлення». І показує, які жахливі наслідки породила практика безбожного «революційного насильства» над людиною і народом.

Тоді діяла негласна постанова: всі члени Української громадської групи сприяння виконанню гельсінських угод та її прихильники мають залишатися в неволі. Хто мав звільнитися, «йшов» по новій «справі». Отож за три місяці до кінця терміну Литвина знову засудили за так звану «антирадянську агітацію та пропаганду» — на 10 років у таборах особливого суворого режиму та п'ять років заслання, присвоївши титул «особливо небезпечного рецидивіста».

Режимні умови в таборі ВС-389/36 у селі Кучино Чусовського району Пермської області ставали дедалі нестерпнішими. І Литвин у вересні 1983 року розпочав двотижневе голодування протесту. Через два тижні відмовився від їжі ще на 26 діб. Тоді ж лікар станції Всесвятська оголосив, що є наказ не підтримувати в'язнів у їхній боротьбі з адміністрацією, тобто не рятувати, доки голодуючий не дійде до стану коми, з якого якщо й виходять, то інвалідами.

Трохи відійшовши та повернувшись у Кучино, Литвин узявся писати повість «Ялинка» українською мовою. Але написане — близько 40 сторінок — забрали «на перевірку» і, звісна річ, не повернули.

Литвин ще до того казав: «Як ото матері нестерпно дивитись, як убивають її дитину, так і митцеві — як нищать його твір. А тим паче, коли виривають його з утроби недоношеним і розтоптують брудними чобітьми...».

А режим стає дедалі жорстокішим: карають за невиконання норми виробітку, за сперечання з начальством, за те, що сів у денний час на нари, «за непорядок на робочому місці», просто за те, що настає час побачення, а потрібно, щоб світ нічого не знав про становище «неіснуючих» політв'язнів. Починався мор...

На початку 1983 року помер Олександр Курка. 5 травня 1984 року — Олекса Тихий та Іван Мамчич. Улітку забрали на смертельний етап Валерія Марченка.

Фізичний стан Юрія Литвина все гіршав, а медичної допомоги — ніякої. В'язні збагнули свою приреченість.

Ще на початку 1984 року зубний лікар узявся зробити Литвинові протези. Обпиляв його пеньки та й більше не з'являвся. 9 останніх місяців Литвин не міг узяти в рот ні холодного, ні гарячого, а вибору ж харчів у таборах немає. Стали мучити шлункові болі. Поет розумів, що третьої операції на шлунку він не витримає. 21 серпня 1984 року Юрій постукав у стіну до сусідньої камери Михайлові Горинню й сказав, що не годен ходити і нічого не бачить. А 23 серпня співкамерники, повернувшись на обід, виявили, що в Литвина розтято живіт: що сталося, можна здогадуватися, але ніякого інструмента наглядачі так і не знайшли. 4 вересня 1984 року поет пішов з цього світу.

Поховали Юрія Литвина на кладовищі в селі Борисово Чусовського району. Поставили стовпчик із номером «7». А через рік, під номером «9», поховали Василя Стуса...

Радянські закони забороняють родині перезахоронювати тіло в'язня, доки не скінчиться тривалість ув'язнення. Але родини Тихого, Литвина і Стуса разом із громадськими організаціями домоглися дозволу перевезти тлінні останки патріотів на батьківщину.

Гірша справа з творами померлих у неволі правозахисників. Майже все, що написав Литвин, донині в сейфах КДБ.

Згідно із законом УРСР від 17 квітня 1991 року всі політв'язні реабілітовані, але тільки за політичними статтями. Тепер треба ще довести, що ми не були хуліганами...

Литвин омріював Україну вільною, якій не потрібні політичні в'язниці, міліцейські кийки. За таку Україну поклав він свою світлу голову.

Роки його першого ув'язнення стали школою громадянського становлення. Литвин зблизився з багатьма учасниками демократичних рухів та національно-визвольних змагань, був у близьких стосунках із такими особистостями, як Михайло Сорока, Олекса Тихий, Левко Лук'яненко, доктор Горбовий, митрополит Йосип Сліпий.

У неволі Литвин завершив (точніше, заново написав) велике есе «Якщо Бога нема — все дозволено». Автор уявно бере за руку Леоніда Ілліча та й проводить його через арешт, слідство, етапи, в'язниці, карцери, які покликані настановити в'язня «на шлях виправлення». І показує, які жахливі наслідки породила практика безбожного «революційного насильства» над людиною і народом.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА І СВІТОВА КУЛЬТУРА

До 120-річчя з дня народження Лесі Українки

Така тема міжнародного симпозіуму, що 3 вересня відкрився у Луцьку в рамках відзначення 120-річчя з дня народження геніальної поетеси.

Вчені, письменники, літературознавці, дослідники творчості Лесі Українки не лише з нашої країни, а також із США, Канади, Болгарії, Югославії, Німеччини, Польщі, під час пленарних засідань, зустрічей за круглим столом розглянуть різносторонні аспекти величезної поетичної та драматургічної спадщини письменниці, її вплив на світову культуру, обговорять принципи видання повного зібрання творів, проблеми наукової біографії поетеси. Учасники симпозіуму побувають у Літературно-меморіальному музеї Лесі Українки в Колодяжному, де жила і писала багато творів натхненна співачка «досвітніх вогнів».

Кор. Укрінформ.

Обговорюємо проблеми «Саркофага»

І ВСЕ Ж МОНОЛІТ?

Тема подальшої долі зруйнованого енергоблоку Чорнобильської АЕС не залишила байдужими читачів газети («Голос України» за 30 травня і 6 червня). Думки висловлюються найрізноманітніші. Сьогодні пропонуємо інтерв'ю із заступником головного інженера НВО «Прип'ять» з безпеки С. Козаковим.

— Сергію Вікторовичу, який із запропонованих проектів ви вважаєте найбезпечнішим для тих, хто безпосередньо втілюватиме його в життя?

— Насамперед слід чітко визначити: чим загрожують зруйнований четвертий енергоблок ЧАЕС та об'єкт «Укриття», і згідно з цим виробляти стратегію і тактику поводження з ними.

Оскільки фізики запевняють нас у глибокій підкритичності зруйнованого реактора та ядерного палива, що знаходиться в ньому, то, на мій погляд, об'єкт становить потенційну небезпеку через можливість обвалення будівельних конструкцій, які ослабнули, і викиду при цьому в зовнішнє середовище якоїсь кількості радіоактивних матеріалів у вигляді дрібнодисперсного пилу. При обваленні конструкцій є неминучим двигтіння грунту, якого, напевне, не відчують у Києві, але це може згубно позначитися на третьому енергоблоці, змонтованому з четвертим на одному фундаменті, а також на першому і другому, що знаходяться в безпосередній близькості. У цьому разі трьом працюючим блокам може бути завдано непоправної шкоди. Скажімо, буде перерізано трубки каналів, припиниться подача води. В результаті — розігрів активної зони й такі ж самі наслідки, як у 1986 році.

Тому перше, що треба зробити, це з'ясувати, протягом якого реального строку ще може служити об'єкт «Укриття»? Потім треба визначитися, чи буде до цього строку розроблено технології, підготовлено техніку для розбирання зруйнованого енергоблока і «саркофага» до «зеленої галявини».

— Ви вважаєте, що «зелена галявина» — реальний варіант?

— Ні. На мою думку, при нашому сьогоднішньому рівні технічного розвитку ми ще довго не матимемо можливості розібрати зруйнований енергоблок. Іншими словами, об'єкт «Укриття» швидше стане непридатним, ніж ми матимемо необхідні техніку й технологію. Красива мрія про «зелену галявину» поки що є фантастичною, і з нею треба розстатися. Куди вивозити, де і як захоронювати радіоактивні відходи з четвертого енергоблока? Цього циклопічного завдання нам теж не розв'язати за наших мізерних можливостей.

Другий варіант полягає в тому, щоб звести «Укриття-2» навколо існуючого «саркофага». Але при цьому немає впевненості в тому, що грунт витримає таке величезне додаткове навантаження. Та й вартість «Укриття-2» за деякими підрахунками буде надмірною. Не уникнути й великих березатрат. У будь-якому разі я не бачу такої можливості.

І третій варіант — омонолічення зруйнованого енергоблока. Очевидно, це найоптимальніший варіант роботи. Уже є відпрацьована, досить проста технологія дистанційної подачі бетону. Щоправда, попередньо треба вирішити питання про видалення газів, у тому числі, можливо, й вуглеводню, які будуть виділятися при заливанні блока бетоном, а також про контроль за станом грунтів під блоком, які можуть не витримати такого навантаження. Але з точки зору березатрат цей варіант є найприйнятнішим.

— Вибачте, Сергію Вікторовичу, але деякі спеціалісти, які вже виступили в пресі з даної проблеми, саме й зазначили, що варіант омонолічення зруйнованого енергоблока та «Укриття» якраз і буде пов'язаний з найбільшими березатратами. Вони переконують, що всі приміщення, які заливатимуться бетоном, мають бути обстежені, в них треба встановлювати опалубку і металеву арматуру. Щоб не залишалося пустот, хтось повинен спрямовувати трубу бетонопроводу в потрібні місця. Крім людей, цю роботу ніхто виконати не зможе. І ще, при омонолічені зруйнованого блока буде втрачено контроль за поведінкою радіонуклідів. А отже, можливе їх нагромадження до критичної маси. І останнє. Грунти під зруйнованим блоком у зв'язку із зведеною в них стіною перенасичені водою й перейшли в категорію пливунів, поведінка яких при збільшенні навантаження є непередбачуваною. Це робить можливим нерівномірне осідання моноліту, що може викликати руйнування третього діючого енергоблока. Що ви про це думаєте?

— Щоб повернути грунти під об'єктом «Укриття» з третьої в другу категорію, з розрахунку на яку й будувалися третій і четвертий блоки, можна розрізати стіну в грунті й здійснити водопониження, можна воду й відкачати. Що стосується обстеження приміщень, встановлення опалубки й арматури, контролю за безпустотним заливанням бетону, то обстеження можна проводити й дистанційно. У найвідповідальніших місцях його здійснять добровольці, які свідомо підуть на допустимий ризик. Крім того, заливання розвалу бетоном відбуватиметься поступово, люди рухатимуться вглиб зруйнованого блока по товщі вже залитого бетону, який є захистом від іонізуючого випромінення.

Бесіду вів
Юрій ДРОНЖКЕВИЧ.
Чорнобиль.

БАЧУ ДВА ВАРІАНТИ

Прочитав у «Голосі України» за 30 травня інтерв'ю під назвою «Атомний монстр лише дрімає» і хочу теж висловити свої думки.

Чим диктується необхідність вживати якихось заходів щодо «саркофага»? Насамперед тим, що існує небезпека викиду за його межі дрібнодисперсного радіоактивного пилу в разі обвалення будь-якої з конструкцій зруйнованого реактора, оскільки «саркофаг» негерметичний. Найкраще це завдання, на мою думку, виконає зведене навколо об'єкта «Укриття» нове герметичне «Укриття-2». У цьому разі і безпека буде, і доступ до зруйнованого блока для дослідників стане можливим. З чого зводити «Укриття-2», вирішать проектувальники. Гадаю, найбільш дешевою і надійною була б залізобетонна конструкція. Її деталі можна було б виготовляти поряд, а потім монтувати їх і бетонувати щілини. Є можливим виготовлення конструкції «Укриття-2» і з якогось легкого металу.

Другий реальний варіант — це заливання зруйнованого блока бетоном. І не обов'язково до найвищої позначки. Досить зв'язати бетоном залишки палива та радіоактивний пил у нижніх приміщеннях.

Найфантастичнішим мені уявляється варіант розбирання зруйнованого блока і «саркофага» до «зеленої галявини». Для цього немає необхідних техніки, технології, й березатрати, на мою думку, будуть величезними. В астрономічну суму виллються й економічні затрати на цю витівку. Прибрати «монстра» з поверхні землі, звичайно, треба, але готові ми до цього будемо ще дуже не скоро.

Лев ЛАПШИН,
начальник БМУ НПО «Прип'ять».

ТУРБОТА НАВИВОРІТ

Дуже вдячний за публікацію моєї замітки «Тримають за худобу?» про забезпечення населення простими індивідуальними дозиметрами. Хочеться лише підкреслити, що йдеться не про електронні, а стрілочні прилади.

Чому? По-перше, ціна. Хотілося б, щоб дозиметр був доступний і коштував не дорожче за тестер. По-друге, простота і надійність.

З публікацій у пресі про тридцятикілометрову зону можна зробити висновок, що МВС, міліція озброєні стрілочними дозиметрами, а рядові споживачі чомусь обов'язково повинні купляти електронні за 300 карбованців! Мабуть тому, що чиновники хочуть досягти того, щоб, з одного боку, від них відчепилися, а з другого — щоб нічого не міняти в питанні інформування населення про радіаційну ситуацію на місцях.

Анатолій ЛІСОВЕЦЬ,
слюсар вимірювальної апаратури ВО «Азот».
Дніпродзержинськ.

Факт і коментар

СОРБЕНТИ У МАЛИНІ?

Про необхідність виробництва спеціальних препаратів (сорбентів) для виведення радіонуклідів з організму людей і тварин написано і сказано дуже багато. Та на сьогоднішній день у нашій республіці є лише розробки вчених та дослідні високоефективні зразки цієї вкрай необхідної продукції.

І ось, нарешті, з'явилася обнадійлива новина: препарати для виведення радіонуклідів вироблятиме Малинський дослідний завод інституту паперу.

Як повідомив директор цього підприємства В. Галічев, вже практично підготовлена технологічна схема, підбирається відповідне устаткування. В наступному році після монтажу потокових ліній спеціалісти планують приступити до випуску таких потрібних нам усім препаратів. Але, на жаль, ще не вирішена до кінця проблема фінансування цих робіт. (Їх орієнтовна вартість — півтора-два мільйони карбованців). Є труднощі і з постачанням сировини та різних матеріалів, а також монтажу й наладки нового обладнання, реконструкції цехів, будівництва складських приміщень.

Микола ХРІЄНКО.
Житомирська область.

Як засвідчують архівні документи, село ... кого району засноване дуже давно. Ще й ... близу нього збереглися залишки древнього ... го валом. Але після атомної катастрофи ...

Забруднення навколишнього середови... не й широке. В нашому регіоні головна... радіація, але разом з нею діють і хімічн... теплові чинники. Не можна виділити що... ний результат — це вплив на живий ор... рів. А цього якраз і не врахували експе... гословляючи так звану 35-берну конце... може вижити за умов посиленого радіа...

Між тим радіація не просто накладалася на вже існуюче забруднення, а помножилася на нітрати, погану якість води, незбалансований харчовий раціон. Почався процес виродження.

Візьмемо конкретні цифри. Безплідність завжди трималася на рівні 10 відсотків. У нас же, на Житомирщині, безплідність молодих подружжів перевищує 15 відсотків. Ще страшніше стає, коли ознайомишся із статистикою пологів. Близько 15 відсотків їх завжди проходило з порушеннями, патологічно. А тепер на Україні до 50 відсотків пологів — патологічні. У відносно благополучному щодо радіації Малинському районі в 1989 році 92 відсотки пологів пройшли з порушеннями.

А гляньмо на патологію немовлят. На початку століття таких немовлят загалом у світі було 4 відсотки, тепер — близько 10. На Україні маємо понад 15.

Тільки за п'ять останніх років кількість вроджених патологій у Житомирській області зросла вдвічі. Серед них росте й патологія статевих органів у хлопчиків. А це вже — пряма ознака виродження. Крім того, в 1986 році, наприклад, у Народичах на 100 дівчаток народилося 62 хлопчики (замість 105 за нормою). Характерно, що коли в Народичі почали завозити чисті продукти, статистичні дані почали входити в норму.

Всі дані незаперечно свідчать: Україна перебуває не на грані екологічної катастрофи, а вже за цією гранню. Катастрофа відбулася. І всі ми — її жертви. Треба нарешті визнати це і відповідно діяти.

Насамперед, треба нарешті здійснити повну природоохоронну інвентаризацію по кожній області, і особливо по кожному «причорнобильському» району. Це дасть змогу чітко визначити, що саме нас ... ше — як... нітрати. ... кому рет... му і нау... нарешті ... чіткі пла... регіоні. І ... сті визна... казникам... биться те... всі чинн...

Я... ПО...

ДО... НАСЕЛЕН...

терієм м... забрудне... нізму.

Тут тр... ди на три... серйозна ... ма, друга... дії благо... третя — ... го з нас.

З'ясуйм... На мою ... жавним ... дам не ви... ловне — ... приклади... безпечена... расною ... нак це д... ня викор... на 10 від... чина — ... фіковани... номлятьс... ці й зако... ні. Це пр... щорічно ... мільйонів... хвороби ... продукти...

...Т?

зазначили, що варіант омонолічення зруйнованого енергоблока та «Укриття» якраз і буде пов'язаний з найбільшими берозатратами. Вони переконують, що всі приміщення, які заливатимуться бетоном, мають бути обстежені, в них треба встановлювати опалубку і металеву арматуру. Щоб не залишалося пустот, хтось повинен спрямовувати трубу бетонопроводу в потрібні місця. Крім людей, цю роботу ніхто виконати не зможе. І ще, при омоноліченні зруйнованого блока буде втрачено контроль за поведінкою радіонуклідів. А отже, можливе їх нагромадження до критичної маси. І останнє. Грунти під зруйнованим блоком у зв'язку із зведеною в них стіною перенасичені водою й перейшли в категорію пливунів, поведінка яких при збільшенні навантаження є непередбачуваною. Це робить можливим нерівномірне осідання моноліту, що може викликати руйнування третього діючого енергоблока. Що ви про це думаєте?**

— Щоб повернути грунти під об'єктом «Укриття» з третьої в другу категорію, з розрахунку на яку й будувалися третій і четвертий блоки, можна розрізати стіну в грунті й здійснити водопониження, можна воду й відкачати. Що стосується обстеження приміщень, встановлення опалубки й арматури, контролю за безпустотним заливанням бетону, то обстеження можна проводити й дистанційно. У найвідповідальніших місцях його здійснять добровольці, які свідомо підуть на допустимий ризик. Крім того, заливання розвалу бетоном відбуватиметься поступово, люди рухатимуться вглиб зруйнованого блока по товщі вже залитого бетону, який є захистом від іонізуючого випромінення.

Бесіду вів Юрій ДРОНЖКЕВИЧ.
Чорнобиль.

...ТИ

залишки палива та радіоактивний пил у нижніх приміщеннях.

Найфантастичнішим мені уявляється варіант розбирання зруйнованого блока і «саркофага» до «зеленої галявини». Для цього немає необхідних техніки, технології, й берозатрати, на мою думку, будуть величезними. В астрономічну суму виллються й економічні затрати на цю вигівку. Прибрати «монстра» з поверхні землі, звичайно, треба, але готові ми до цього будемо ще дуже не скоро.

Лев ЛАПШИН,
начальник БМУ НПО «Прип'ять».

Як засвідчують архівні документи, село Річиця Чорнобильського району засноване дуже давно. Ще й до цього часу поблизу нього збереглися залишки древнього городища, оточеного валом. Але після атомної катастрофи село Річиця зникло з української землі назавжди, бо воно потрапило в 10-кілометрову зону відселення навколо Чорнобильської АЕС. Колодязі з отруєною водою і протигаз біля ікони в місцевій церкві... Ось такий трагічний фінал древнього поліського села.

Фото Сергія БУКОВСЬКОГО.

Роздуми генетика

Я ХОТІВ БИ ПОМИЛИТИСЯ...

ДО ВІДОМА МІНІСТЕРСТВА У СПРАВАХ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВІД НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Забруднення навколишнього середовища — поняття складне й широке. В нашому регіоні головна його складова — радіація, але разом з нею діють і хімічні, і радіохвильові, і теплові чинники. Не можна виділити щось одне. Бо загальний результат — це вплив на живий організм усіх факторів. А цього якраз і не врахували експерти МАГАТЕ, благословляючи так звану 35-берну конце[illegible], коли [illegible]іна може вижити за умов посиленого радіа[illegible]ого впли[illegible]

Між тим радіація не просто накладалася на вже існуюче забруднення, а помножилася на нітрати, погану якість води, незбалансований харчовий раціон. Почався процес виродження.

Візьмемо конкретні цифри. Безплідність завжди трималася на рівні 10 відсотків. У нас же, на Житомирщині, безплідність молодих подружжів перевищує 15 відсотків. Ще страшніше стає, коли ознайомишся із статистикою пологів. Близько 15 відсотків їх завжди проходило з порушеннями, патологічно. А тепер на Україні до 50 відсотків пологів — патологічні. У відносно благополучному щодо радіації Малинському районі в 1989 році 92 відсотки пологів пройшли з порушеннями.

А гляньмо на патологію немовлят. На початку століття таких немовлят загалом у світі було 4 відсотки, тепер — близько 10. На Україні маємо понад 15.

Тільки за п'ять останніх років кількість вроджених патологій у Житомирській області зросла вдвічі. Серед них росте й патологія статевих органів у хлопчиків. А це вже — пряма ознака виродження. Крім того, в 1986 році, наприклад, у Народичах на 100 дівчаток народилося 62 хлопчики (замість 105 за нормою). Характерно, що коли в Народичі почали завозити чисті продукти, статистичні дані почали входити в норму.

Всі дані незаперечно свідчать: Україна перебуває не на грані екологічної катастрофи, а вже за цією гранню. Катастрофа відбулася. І всі ми — її жертви. Треба нарешті визнати це і відповідно діяти.

Насамперед, треба нарешті здійснити повну природоохоронну інвентаризацію по кожній області, і особливо по кожному «причорнобильському» району. Це дасть змогу чітко визначити, що саме нас забруднює найбільше — які радіонукліди, які нітрати. Тільки завдяки такому ретельному, грунтовному і науковому підходу ми нарешті зможемо розробити чіткі плани дій у кожному регіоні. І рівень забрудненості визначати не лише за показниками грунту, як це робиться тепер, а враховувати всі чинники. Головним критерієм має бути внутрішнє забруднення людського організму.

Тут треба розділити заходи на три частини. Перша — серйозна державна програма, друга — скоординовані дії благодійних організацій, третя — особисті дії кожного з нас.

З'ясуймо все по порядку. На мою думку, новим державним програмам та заходам не вистачає повноти й головне — науковості. Наведу приклади. Наша область забезпечена на сьогодні прекрасною медапаратурою. Однак це дорогоцінне обладнання використовується лише на 10 відсотків. Головна причина — бракує висококваліфікованих спеціалістів. Економляться кошти на підготовці й закордонному стажуванні. Це при тому, що область щорічно втрачає близько 200 мільйонів карбованців через хвороби людей і зниження продуктивності тварин. І ще одне. У Народицькому районі сіють навіть там, де заборонено, де рівень забруднення перевищує 15 кюрі на квадратний кілометр. Аргумент: людям потрібно працювати. Утворилося замкнене коло, і розірвати його можна лише одним способом — чим швидше переселити людей. А якраз переселення — найслабше місце в нині діючій державній програмі.

Як генетик, я зробив досить сумні підрахунки: якби одразу після аварії прийняли й виконали радикальне рішення про повне відселення, то в нинішньому і трьох наступних поколіннях можна було б зберегти здоров'я 300 тисячам людей. Така ціна помилки. І ми продовжуємо примножувати горе.

Звісно, головні обов'язки тут повинна взяти на себе держава. Але й численні благодійні організації могли б сказати своє вагоме слово, якби зосередили свої зусилля саме на переселенні. Так, як це робить громадський благодійний фонд, що діє у нас в Житомирі при незалежній благодійній газеті «Житомирський вісник». Цей фонд так і називається — «Фонд переселення в безпечні місця жителів радіаційно забруднених територій» (розрахунковий рахунок № 700935 в АКБ Укрсоцбанку м. Житомира, МФО 311272). Протягом двох років за кошти, зароблені журналістами, та на громадські пожертви вдалося переселити вже 11 сімей, насамперед багатодітних. І робота ця триває. А в редакції — лише 12 штатних працівників...

І нарешті — третє. Це, головним чином, особиста гігієна. Всім, хто живе в умовах підвищеної радіації, потрібно виключити зі свого життя куріння, алкоголь, двічі на тиждень відвідувати парилку, проводити відпустку не на гарячому півдні, а в помірних широтах. Якщо у вас біля дому колодязь, треба його щороку очищати. А вагітним жінкам необхідно обов'язково пройти діагностування плоду. Є ще немало подібних вимог.

І останнє. Як генетик і спеціаліст з віддалених наслідків забруднення природи, хотів би наголосити: потрібен чіткий науковий прогноз, копітка робота з прогнозування. Цю необхідність підкріплю конкретним медичним фактом: коли дівчинка ще знаходиться в лоні матері, в організмі (в зародку) цієї дівчинки вже формуються всі яйцеклітини, які їй знадобляться, коли вона виросте й сама стане матір'ю. І нема такої медапаратури, яка заздалегідь виявила б викликані радіацією порушення в цих щойно сформованих яйцеклітинах. І навіть якщо дівчинка народиться й виросте здоровою, це ще не означає, що її потомство буде здоровим. Ось чому необхідне й наукове прогнозування наслідків чорнобильської катастрофи. І зробити цей прогноз нескладно. Наприклад, у Житомирській області статистики збирають 72 демографічних показники. Але ніхто їх не обробляє, не аналізує. І кожен з науковців має свої прогнози — роздріблені й розрізнені.

За моїми особистими прогнозами тільки 15 відсотків нинішніх жителів радіаційно забруднених територій «доберуться» до середньостатистичної тривалості життя. Але це ще не все. Найстрашніше — проникнення генів-мутантів (так званих «поламаних» генів) у спадковість наступних поколінь. Отже, патологія наростатиме. Через 40—60 років вона проявиться в усій своїй страшній могутності. І тоді...

Я хотів би помилитися у своїх прогнозах.

Вячеслав КОНОВАЛОВ, професор.
Житомир.

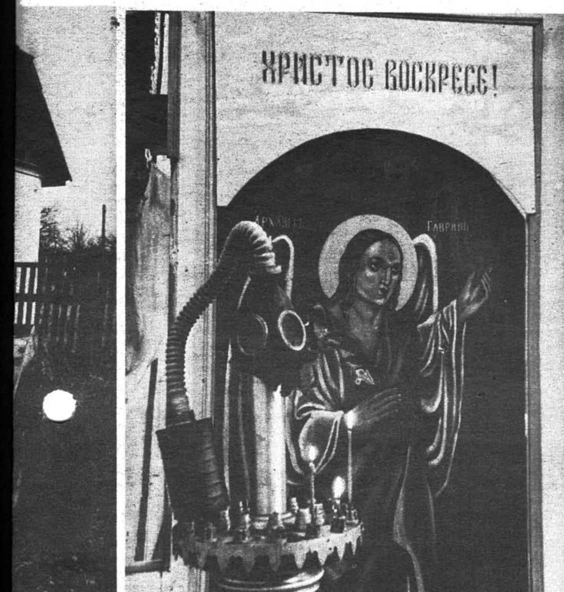
Факт і коментар

...ЕНТИ У МАЛИНІ?

лена технологічна схема, підбирається відповідне устаткування. В наступному році після монтажу потокових ліній спеціалісти планують приступити до випуску таких потрібних нам усім препаратів. Але, на жаль, ще не вирішена до кінця проблема фінансування цих робіт. (Їх орієнтовна вартість — півтора-два мільйони карбованців). Є труднощі і з постачанням сировини та різних матеріалів, а також монтажу й наладки нового обладнання, реконструкції цехів, будівництва складських приміщень.

Микола ХРІЄНКО.
Житомирська область.

ГОЛОС УКРАЇНИ

орчобильсь- го часу по- да, оточено- иця зникло з української землі назавжди, бо воно потрапило в 10-кілометрову зону відселення навколо Чорнобильської АЕС. Колодязі з отруєною водою і протигаз біля ікони в місцевій церкві... Ось такий трагічний фінал древнього поліського села.

Фото Сергія БУКОВСЬКОГО.

Роздуми генетика

...ХОТІВ БИ ...ИЛИТИСЯ...

...А МІНІСТЕРСТВА У СПРАВАХ ЗАХИСТУ ...НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

... внутрішнє ...ського орга... ...ділити захо... Перша — ...на програ... ...оординовані ...організацій, ... дії кожно...

...по порядку. ...овим дер... ...м та захо... ...овноти й го... ...сті. Наведу ... область за... ...огодні прек... ...турою. Од... ...е обладнан... ...ться лише ...Головна при... ...висококвалі... ...лістів. Еко... ...на підготов... ...у стажуван... ...що область ...близько 200 ...анців через ... і зниження ...варин. І ще

...иття склад... ...кладова — ...охвильові, і ... Бо загаль... ...усіх факто... ...ТАТЕ бла... ...ли ...іна ...впли...

...ює найбіль... ...укліди, які ...завдяки та... ... грунтовно... ...підходу ми ... розробити ... кожному ...забруднено... ...лише за по... ..., як це ро... ...раховувати ...овним кри...

одне. У Народицькому районі сіють навіть там, де заборонено, де рівень забруднення перевищує 15 кюрі на квадратний кілометр. Аргумент: людям потрібно працювати. Утворилося замкнене коло, і розірвати його можна лише одним способом — чим швидше переселити людей. А якраз переселення — найслабше місце в нині діючій державній програмі.

Як генетик, я зробив доволі сумні підрахунки: якби одразу після аварії прийняли й виконали радикальне рішення про повне відселення, то в нинішньому і трьох наступних поколіннях можна було б зберегти здоров'я 300 тисячам людей. Така ціна помилки. І ми продовжуємо примножувати горе.

Звісно, головні обов'язки тут повинна взяти на себе держава. Але й численні благодійні організації могли б сказати своє вагоме слово, якби зосередили свої зусилля саме на переселенні. Так, як це робить громадський благодійний фонд, що діє у нас в Житомирі при незалежній благодійній газеті «Житомирський вісник». Цей фонд так і називається — «Фонд переселення в безпечні місця жителів радіаційно забруднених територій» (розрахунковий рахунок № 700935 в АКБ Укрсоцбанку м. Житомира, МФО 311272). Протягом двох років за кошти, зароблені журналістами, та на громадські пожертви вдалося переселити вже 11 сімей, насамперед багатодітних. І робота ця триває. А в редакції — лише 12 штатних працівників...

І нарешті — третє. Це, головним чином, особиста гігієна. Всім, хто живе в умовах підвищеної радіації, потрібно виключити зі свого життя куріння, алкоголь, двічі на тиждень відвідувати парилку, проводити відпустку не на гарячому півдні, а в помірних широтах. Якщо у вас біля дому колодязь, треба його щороку очищати. А вагітним жінкам необхідно обов'язково пройти діагностування плоду. Є ще немало подібних вимог.

І останнє. Як генетик і спеціаліст з віддалених наслідків забруднення природи, хотів би наголосити: потрібен чіткий науковий прогноз, копітка робота з прогнозування. Цю необхідність підкріплю конкретним медичним фактом: коли дівчинка ще знаходиться в лоні матері, в організмі (в зародку) цієї дівчинки вже формуються всі яйцеклітини, які їй знадобляться, коли вона виросте й сама стане матір'ю. І нема такої медапаратури, яка заздалегідь виявила б викликані радіацією порушення в цих щойно сформованих яйцеклітинах. І навіть якщо дівчинка народиться й виросте здоровою, це ще не означає, що її потомство буде здоровим. Ось чому необхідне й наукове прогнозування наслідків чорнобильської катастрофи. І зробити цей прогноз нескладно. Наприклад, у Житомирській області статистики збирають 72 демографічних показники. Але ніхто їх не обробляє, не аналізує. І кожен з науковців має свої прогнози — роздріблені й розрізнені.

За моїми особистими прогнозами тільки 15 відсотків нинішніх жителів радіаційно забруднених територій «доберуться» до середньостатистичної тривалості життя. Але це ще не все. Найстрашніше — проникнення генів-мутантів (так званих «поламаних» генів) у спадковість наступних поколінь. Отже, патологія наростатиме. Через 40—60 років вона проявиться в усій своїй страшній могутності. І тоді...

Я хотів би помилитися у своїх прогнозах.

Вячеслав КОНОВАЛОВ,
професор.

Житомир.

«ХІБАКУСІ» І «ЛІКВІДАТОРИ»

Нещодавно невеличка група українських медиків, які лікують чорнобильців, а також лікар і разом з тим священик з Мінська за запрошенням Християнського союзу Японії побували в цій країні.

Серед гостей «східного сусіда» була й Надія Федорівна Романенко. Ще в 1986 році вона працювала в медичному пункті на межі Чорнобильської зони, де проводилася санітарна обробка радіаційно забрудненого транспорту. Згодом очолила відділення променевої патології Київської лікарні № 25, до якого так хочуть потрапити «ліквідатори», оскільки здоров'ям хвалитися їм не доводиться, і навряд чи можна розраховувати на таке ж щире співчуття й розуміння в будь-якому іншому медичному закладі.

Сьогодні Н. Романенко — наша співрозмовниця.

> Закон про «хібакусі»— потерпілих від атомних бомбардувань Хіросіми й Нагасакі — передбачає надення їм лише пільг у медичному обслуговуванні. А воно, в свою чергу, поставлене так, що головний лікар клініки вилітає в інше місто заради одного хворого...

— Надіє Федорівно, яка мета вашої поїздки в Японію?

— Мета — обмін досвідом з японськими медиками, які займаються «хібакусі» — потерпілими від атомних бомбардувань Хіросіми й Нагасакі. Ми відвідали два науково-дослідних інститути, дві клініки. Вразив діагностичний центр. Повне обстеження хворого, до якого входять і аналізи крові, і гастроскопія, і велоергометрія і багато ще чого, а також огляд лікаря з наданням рекомендацій робиться впродовж лише двох годин. «Хібакусі» ще й нагодують, адже обстеження має починатися натщесерце.

— Про обладнання говорити — тільки душу шматувати. Порівняння робити легко, а висновки — тяжко. Тож скажіть, чи відрізняються самі підходи медиків до лікування потерпілих у нас і в Японії?

— Але в нас зовсім інша ситуація. Наші потерпілі підпали під дію різних видів опромінення — альфа, бета, гамма. Зазнали впливу різноманітних хімічних сполук. Вони одержали великі дози опромінення одразу чи то протягом тривалого часу і зовні, і зсередини. І наслідки різні. Наприклад, променева катаракта в японців з'явилася тільки зараз, а у нас вже прооперовано кілька потерпілих.

«Хібакусі» ж здебільшого отримали невеликі дози, тобто менше ніж 100 рад, і лише від гамма-випромінення.

— За чиїми критеріями доза менша за 100 рад вважається невеликою — нашими чи японськими?

— Японськими. А якщо далі говорити про підходи, то відрізняється від нашого і метод біологічної дозиметрії, тобто визначення одержаної дози опромінення через хромосомні абберації. Наші аналізи дають змогу встановити дозу досить точно лише невдовзі після опромінення. Японці ж можуть це зробити через будь-який час, оскільки їхній метод грунтується на стабільних хромосомних перетвореннях, які залишаються на все життя. Завдяки цьому методові вони нещодавно дійшли висновку, що визначені раніше дози опромінення «хібакусі» були завищені приблизно на п'ятнадцять відсотків.

Дуже добре, на відміну від нас, у Японії організовано психічну реабілітацію «хібакусі». Жах бомбардувань не минув безслідно. Це було справжнє пекло. Шкіра буквально сповзала з людей, і вони бігли до води. Досі в річках знаходять людські останки... У наших хворих теж трапляються психічні розлади, були випадки самовбивств. Але щодо реабілітації — хвалитися немає чим.

— А чи об'єднуються «хібакусі» у свої спілки чи інші громадські організації?

— Спочатку «хібакусі» намагалися приховувати, що вони підпали під атомне бомбардування. Переляк перед радіацією помилково поширювався і на постраждалих від неї. Крім того, протягом десяти років після війни, коли Японія залишалася окупованою Сполученими Штатами Америки, ця «тема» взагалі була забороненою. А сьогодні «хібакусі» ведуть активну громадську діяльність.

До речі, американці — винуватці страждань «хібакусі» — побудували в Японії інститут, який займається медичними проблемами потерпілих від бомбардувань. А їх чимало: в Хіросімі — 120, у Нагасакі — 80 тисяч.

— Все ж менше, ніж у нас «ліквідаторів» та евакуйованих. А коли так, то їм, мабуть, і пільг надається більше?

— Закон про «хібакусі» було прийнято тільки тоді, коли країну залишили американці. І передбачав він надання «хібакусі» лише медичних пільг і жодної іншої. Цей закон діє й по сьогодні.

— Мабуть, тому, що в багатій країні ніхто не турбується про банку «згущонки» та кілограм гречки щомісяця...

— Не скажіть. Сьогодні це так, але коли приймався закон, японці жили досить скрутненько. Та законодавці, здається, виходили не з цього.

Чотири рази на рік «хібакусі» можуть лікуватися безплатно. Платить держава або страхові компанії. До речі, лікування в Японії було й лишається дуже дорогим. За таких умов «хібакусі» вигідно бути здоровими. Для людини це природно, і не варто було б про це згадувати, якби перед очима не було іншого прикладу. Через наше всезагальне жебрацьке становище інколи вигідно бути й хворим. Маю на увазі, звичайно, «паперові» хвороби, які не болять, зате відчиняють двері до пільг.

— «Хібакусі» мають самі звертатися до «своїх» клінік чи їх викликають туди?

— Їх викликають. А, судячи з вашого запитання, вам і на думку не спало, що можливий третій варіант — лікарі самі їдуть до хворого. Спеціально для цього в клініках є автобуси, а якщо треба їхати в інше місто, може бути зафрахтований і літак. Навіть коли йдеться лише про одного (!) хворого. В клініці, яку ми відвідали, нас зустрічав заступник головного лікаря, бо головний лікар (а не хтось інший) був саме в такій поїздці в інше місто заради одного чи двох хворих. І все — за рахунок клініки.

— І, звичайно, без підозр щодо використання службового становища в особистих цілях?

— Боже збав. Чесність — національна риса японців.

— І як же відбувається обстеження й лікування?

— У Японії немає паспортів, а ось «хібакусі» їх видали. В реєстратурі вони показують паспорт, а потім, поки дійдуть до столика, де беруть кров, пневмопошта видасть коротеньку історію захворювання. З цього починається. А далі — ніякої безглуздої метушні, ніякого «футболу». Все — для хворого. Саме для цього конкретного хворого. Прийде інший — і знову все буде робитись, наче тільки спеціально для нього.

У стаціонарі за одним лікарем закріплено п'ять — шість хворих. А є ще стажери, доглядачі (молоді хлопці), санітарки... У медперсоналу — «чисельна перевага» над хворими.

— У нашій розмові не можна не торкнутися умов праці самих медиків...

— Лікарі в Японії працюють з 9-ї до 15-ї години. Але ніхто не піде, якщо комусь треба надати допомогу. До речі, саме лікарі разом з юристами і таксистами — найвище оплачувані професії. За місяць вони заробляють понад десять тисяч доларів.

На робочих місцях — максимум зручностей. Усюди чистота. Багато обслуговуючого персоналу. Лише в лабораторії працює триста чоловік, і кожен при ділі. Хтось переносить штативи, хтось тільки розливає препарати в пробірки. До кожного аналізатора пробірку несе окрема людина... За день така лабораторія виконує до шести тисяч найрізноманітніших аналізів. І всюди зібраність, діловитість.

А якщо клініці потрібна якась апаратура, хоча б установка для ультразвукових досліджень, то її не доводиться «вибивати» роками, на місці вона буде через півгодини.

— Як японці ставляться до наших медичних проблем, пов'язаних з Чорнобилем? Чи не вважають, що ми їх перебільшуємо?

— Ні. Там цінують кожну людину. І якби у нас постраждав один чоловік, вони б так само співчували нашій біді.

— Тож чи відбувся обмін досвідом? Чи можна вже нині або невдовзі скористатися чимось з досвіду ваших японських колег?

— Японці, хоча вони, гадаю, мають свої секрети, хочуть нам допомагати. Адже вони теж використовують атомну енергію, і від такої біди ніхто не застрахований.

Розмову вів Олексій БРЕУС, спеціальний кореспондент «Голосу України».

НОВИНИ, ПОДІЇ, ФАКТИ

«Уряд Литви ні в якому разі не має наміру припиняти економічні зв'язки з Радянським Союзом і його республіками. Він акцентує діяльність республіканських підприємств на додержання ними зобов'язань перед союзними суміжниками», — заявив литовський прем'єр-міністр Г. Вагнорюс.

* * *

Близько 70 мільйонів карбованців становить економічна шкода, завдана народному господарству Москви протягом трьох днів державного перевороту. Цю суму складають збитки, яких зазнали столичні підприємства через введення надзвичайного стану, а також збитки міського транспорту.

* * *

Президія парламенту Молдови прийняла постанову про демонтаж усіх пам'ятників, що пов'язані з комуністичною ідеологією і, як сказано, пропагандою псевдоісторії Молдови. В зв'язку з цим також планується перейменувати деякі населені пункти, вулиці, організації та підприємства.

* * *

Заступник Голови Верховної Ради Азербайджану Т. Караєв звернувся до всесоюзного парламенту з вимогою порушити кримінальну справу проти Д. Язова і В. Крючкова як безпосередніх організаторів бакинських подій у січні 1990 року.

* * *

Уряд Латвії відмінив у всіх вищих учбових закладах республіки всі радянські іменні стипендії. Згідно з повідомленням місцевої преси, відмінено стипендії, що названі на честь політиків, діячів науки й культури радянського періоду.

* * *

Як повідомила пресслужба Ради Міністрів Росії, за перші шість місяців нинішнього року через невиходи на роботу прямі втрати робочого часу дорівнюють 2 мільйонам людино-годин. Недодано продукції на суму 386 мільйонів карбованців.

* * *

Незабаром у Російській Федерації відкриються корпункти радіостанцій «Свобода» та «Вільна Європа». Дозвіл на це дав російський президент Б. Єльцин.

АБХАЗІЯ: ПІД ПАЛЬМАМИ НЕ ВСЕ СПОКІЙНО

АБХАЗІЯ зустріла нас но-південному неквапливим ритмом життя, яскравим сонцем, смарагдовою субтропічною зеленню та лагідним теплим морем. До речі, в ньому ще можна купатися без загрози для власного здоров'я. Приємно вразили і відносно низькі, порівняно з нашими, ціни в магазинах, де ще й непогані промтовари на полицях лежать. Додайте до цього п'ять копійок за проїзд у громадському транспорті та численні гасла на кшталт «Слава КПРС!» або «Справа партії — справа народу!», і створюється враження, що цю маленьку автономну республіку оминули політичні й економічні катаклізми останнього шестиріччя. Що вона й далі перебуває в доперебудовній сплячці. Втім, це тільки перше враження.

Той, хто стежить за подіями останніх років у Абхазії, не може не згадати криваві міжнаціональні сутички між абхазами та грузинами, які відбулись тут улітку 1989 року. Знову грузинсько-абхазькі відносини загострилися нинішнього року під час всесоюзного референдуму 17 березня. Незважаючи на категоричну відмову Грузії брати в ньому участь, Абхазька Верховна Рада провела референдум на своїй території й оголосила про намір підписати Союзний договір, посилаючись на те, що більшість опитаних висловилася за це. **(Як нам стало відомо, у референдумі взяло участь 167 тисяч жителів Абхазії. Тобто трохи більше 52 відсотків тих, хто мав право голосу).** Тбілісі відразу ж відкинув таке рішення як незаконне, звинувативши абхазькі власті у фальсифікації результатів референдуму. Крім того, його організатори звинувачувались у маніпуляціях, внаслідок чого не змогли висловити свою думку 53 тисячі переважно грузинського населення Гальського району.

Ще більше підлило масла у вогонь проведення згодом референдуму про незалежність Грузії. Цього разу проголосувало вже 215 тисяч жителів Абхазії. З них 97 відсотків підтримало республіканську незалежність.

— Як бачите, політична ситуація в Абхазії вкрай загострилася, — сказав у розмові з нами голова правління Гагрської регіональної організації Народного фронту Грузії кандидат у депутати Верховної Ради Абхазії Роланд Нінуа. — Це, по-перше, пояснюється тим, що в республіці зараз не існує законних органів ні місцевої, ні верховної влади. Адже, згідно з нашою Конституцією, строки повноважень рад усіх рівнів закінчилися ще до лютого 1990 року. Проте, як не дивно, вони й до сих пір працюють, проводять сесії, приймають закони та постанови, які практично не мають юридичної сили.

Офіційно це пояснювалося тим, що, мовляв, проведенню нових виборів заважали гострі міжнаціональні конфлікти. Хоча після 1989 року становище у нас відносно стабілізувалося.

На мою ж думку, обраний ще в доперебудовний час парламент Абхазії будь-якими засобами намагається зберегти свою владу, незважаючи на ті великі зміни, які сталися в Республіці Грузія. Так, наш парламент продовжив свої повноваження на шість місяців, але зробив це... через рік після того, як вони закінчилися. Про яку ж правову державу ми можемо говорити, коли самі парламентарії порушують найсвятіше — Конституцію?!

Таким чином, від березня 1990 року в Абхазькій АРСР немає законної Верховної Ради, а всі рішення, прийняті нею від того часу, не мають юридичної сили.

— У чому ж головна причина такого становища? Чи дійсно завинили в цьому міжнаціональні конфлікти? Чи це просто комусь вигідно? Як на мене, то таке становище в першу чергу задовольняє компартократичне керівництво автономної республіки для здійснення своїх сепаратистських задумів, тобто відокремлення від Грузії.

(Від авторів: розмова з Роландом Нінуа відбулася за кілька днів до путчу, який саме і засвідчив слушність його висновків. Адже в перший же день перевороту партійна верхівка Абхазії, більшість з якої є депутатами Верховної Ради автономної республіки, звернулася до народу із закликом підтримати і сприяти всім постановам і діям «гекачепістів»).

Іншою причиною напруження, — продовжував наш співрозмовник, — стала підготовка до виборів Рад усіх рівнів. Хоча під тиском демократичних сил наша Верховна Рада призначила їх на вересень, проте створена нею центральна виборча комісія знову порушила законодавство, нерівномірно розподіливши кількість виборців по виборчих округах. Наприклад, у місті Ткварчелі, де компактно проживають абхази, на один округ припадає 1700 виборців. У той час як у Сухумському районі, де переважають грузини, — 7300.

Внаслідок цього грузинське населення Абхазії явно дискримінується. Крім того, порушено положення статей 33 і 34 Абхазії та Грузії відповідно, які встановлюють принципи рівноправності громадян всіх національностей на своїй території.

(Для довідки: згідно з переписом 1989 року загальне населення Абхазії становить 525 тисяч чоловік. З них понад 45% — грузини, 17% — абхази, 14,6% — вірмени, 14,2 % — росіяни, 3% — греки, трохи більше 2% — українці, незначна частина білорусів, осетинів, татар, євреїв та представників інших національностей).

Ось чому 5 серпня, — сказав Ролан Нінуа,— наш президент Звіад Гамсахурдіа припинив дію Указу Президії Верховної Ради Абхазії «Про створення центральної виборчої комісії по виборах депутатів Верховної Ради Абхазької АРСР», вказавши на грубі порушення законодавства.

З іншого боку, хочу зазначити, вся багатовікова історія Абхазії є переконливим доказом рідства та братерства абхазького та грузинського народів, яких об'єднують етнічні та етичні норми, принципи й традиції, що йдуть углиб віків. А також родинні зв'язки, що склалися протягом тисячоліть.

Тому ми, грузини, вважаємо за обов'язок допомогти абхазькому народові відродити його національну свідомість, культуру, традиції. Погоджуємося, незважаючи на нашу чисельну перевагу, на те, щоб кількість депутатів-абхазів у парламенті республіки превалювала. Але водночас шукаємо шляхи до забезпечення й своїх законних прав. Хоча б добитися того, щоб третина депутатів Верховної Ради мала право накласти вето на те чи інше рішення. Щодо цього, то вже досягнута попередня домовленість під час перебування в Сухумі Голови Верховної Ради Грузії Акакія Асатіані.

Отже гадаю, що логіка здорового глузду візьме гору. Грузини й абхази самі, без втручання третіх сил, знайдуть шляхи до примирення, злагоди і взаєморозуміння.

Андрій БОЄЧКО,
Ігор ГРУШКО,
спеціальні кореспонденти «Голосу України».

Наш дайджест «Комсомольская правда»

ТОЧКА ЗОРУ

Центр, з яким протягом останнього року затято (і не дуже) боролися республіки, впав. І хай не вводять вас в оману палкі промови й бурхливі демарші на надзвичайній сесії Верховної Ради СРСР. Якби замість прямої трансляції з сесії по телебаченню крутили, скажімо, фільм «Гараж», то ступінь впливу на країну був би приблизно таким же. Доленосні рішення приймають уже не Президент Горбачов і союзний парламент...

Тієї країни, що існувала ще 18 серпня, вже нема і не буде. Схоже, для республік настав час перекладати лукаве іноземне слово «суверенітет» на рідні мови. Становище ускладнюється тим, що країна розпадається не просто на різні національні складові, а на утворення з відмінним політичним та економічним устроєм. У Туркменії, Таджикистані й Узбекистані «поступатися принципами» явно не поспішають. У Білорусії та Азербайджані номенклатура швидко перефарбовується, намагаючись утримати вже не ідеологію, а хоча б кермо влади. Декомунізовані Росія, Киргизстан і Казахстан рвуться назустріч ринку. Шість інших «антиновоогарьовських» республік, здається, остаточно порвали не тільки із «світлим майбутнім», а й з «дружною сім'єю народів».

Реакція розпаду, тяжка сама по собі, є особливо вибухонебезпечною, коли зачіпаються внутрішні кордони. Довільність їх начертання практиками ленінської національної політики на світанку нової епохи, з одного боку, та демографічна дифузія, — з другого, перетворили відносно чіткі ще століття тому національні кордони в етнічні торочки. Необережні акції сьогодні можуть призвести лише до тяжких наслідків, які, на жаль, можна завбачити.

І, здається, такий крок уже зроблено. Заява прес-секретаря Президента РРФСР насторожила практично всіх сусідів Росії. Найгостріше реагували на неї дві з найбільших республік країни — Казахстан і Україна, де компактно проживають декілька мільйонів росіян. У Казахстані відразу ж згадали відому тезу з тогорічної статті О. Солженіцина «Як нам облаштувати Росію». На Україні ж особливо після пояснення Єльцина, що питання про перегляд кордонів ставитиметься лише щодо тих республік, які виходять зі складу СРСР, розцінили цю заяву як замах на свою територіальну цілісність і продовження імперської політики Москви.

Навряд чи у когось виникли б серйозні заперечення і побоювання, коли б Росія вимагала гарантій прав російськомовного населення у сусідніх республіках. Однак нинішня заява більше скидається на славнозвісне Святославове «Іду на ви».

Навіть попередній аналіз процесів, що відбуваються у Москві, свідчить, що протягом позаминулого тижня «Білий дім» пройшов три стадії. До вечора 22 серпня дії російських властей спрямовувались на захист Конституції. Ввечері 22-го «Білий дім» перейшов у наступ, почав руйнувати імперський центр і фактично переступив Конституцію країни. А 26 серпня Росія вже перебрала функції центру, збирача земель. Адже інакше, як тиск на республіки, що проголошують свою незалежність, не можна розцінити цю заяву. Наслідки такого кроку навряд чи будуть втішними для країни, що розвалюється.

Якщо путч 19 серпня примусив якнайшвидше проголосити незалежність ті республіки, які не збиралися підписувати Союзний договір, то заява від 26 серпня може відштовхнути від Союзу й тих, хто мав намір брати в ньому участь.

А. МУРСАЛІЄВ.

БАРТЕР ІЗ ПОЛЬЩЕЮ

Нові можливості
PROSYSTEM —
ВАРШАВА

Пропонує широкий асортимент високоякісних швейних виробів, трикотажу, а також плащі, куртки, нарядний жіночий одяг, джинсовий одяг, колекцію спортивного одягу, гарні светри, літні та демісезонні комплекти, елегантне взуття, високоякісну косметику, вишукану біжутерію. Пропонуємо також аудіо- та відеотехніку, що відповідає світовим стандартам, комп'ютерне устаткування високого класу.

У нас ви зможете вибрати комплекти сантехнічного обладнання та електропобутові прилади.

Пропонуємо також обладнання для переробки м'ясо-молочних продуктів, хлібопекарні невеликої потужності, малі й середні виробництва цегли. Все це ви можете придбати не тільки за тверду валюту, а й на основі бартерного обміну за: вугілля; продукти нафтохімічної промисловості; відходи кольорових металів та алюмінію; штучні добрива; лісозаготівельні напівфабрикати.

Чекаємо ваших пропозицій.

Наша адреса:
Prosvstem Sp. 2.0.0.
ur. Kaniowska 112
01-529 Warszawa
Польща
тел/факс
8-10 4822 392669
тел:
8-10 483912 0422
8-10 483912 0423

Інтер-Київ'91

17 — 24 вересня 1991 року

ВИСТАВКА-ЯРМАРОК

Українська зовнішньоекономічна спілка «Інфоспорт» спільно з польськими фірмами «Воймор» і «Експорт-імпорт» проводять виставку-ярмарок товарів народного вжитку. Торговельні і виробничі європейські фірми представляють:

одяг і взуття;
товари для відпочинку, спорту і туризму;
косметику;
побутову хімію;
меблі;
дитяче харчування;
побутові електроприлади;
опоряджувальні матеріали.

Фірми — учасники виставки зацікавлені у створенні спільних підприємств.

Під час проведення виставки-ярмарку приймаються попередні заявки на участь у новорічному різдвяному ярмарку «Київ-Інтер-91».

Організації, які мають намір розмістити на виставці-ярмарку свою експозицію, можуть звертатися до дирекції виставки по телефонах: **(044) — 290-52-36; (044) — 261-78-03.**

Телефакс (044) 290-40-62.

Чекаємо на ваші пропозиції.

Адреса виставки: Республіканський центр виставок і ярмарків, павільйон № 3, проспект академіка Глушкова, 1. Їхати тролейбусами № 11, 12, 24.

ВИЩА ШКОЛА ПІДПРИЄМНИЦТВА

створена у відповідності з радянсько-американською міжурядовою угодою при

КИЇВСЬКОМУ ІНСТИТУТІ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА

Оголошує прийом слухачів

з відривом від виробництва за такими спеціальностями:

— управління зовнішньоекономічною діяльністю (12 місяців);

— економіка та організація підприємницької діяльності (12 місяців);

— функціональний менеджмент за спеціалізаціями — виробничий менеджмент, маркетинг, управління персоналом, фінанси та облік (3 або 6 місяців).

Перераховані спеціальності **орієнтовані на керівників, спеціалістів підприємств та організацій різних форм власності.**

Тим, **хто бажає відкрити або вдосконалити власну справу** у різних сферах господарювання, пропонується навчання за спеціальністю — **Основи підприємницької діяльності (3 або 4 тижні).**

Різні терміни навчання враховують наявність або відсутність економічної освіти та навичок роботи за відповідними спеціальностями.

Річні, шести- та тримісячні цикли навчання передбачають проведення відповідно **восьми-, чотирьох- та двотижневих стажувань у США та країнах Західної Європи.**

По закінченні навчання слухачі отримують **дипломи або сертифікати встановленого зразка.**

Школа функціонує на матеріально-технічній та науково-педагогічній базі КІНГу, обладнана фірмою IBM комп'ютерним класом та іншим сучасним обладнанням. Викладачі школи набули досвіду роботи в країнах з ринковою економікою, **мають міжнародні дипломи MBA, практичні навички у створенні та консультуванні акціонерних спільних, малих та інших підприємств.** До учбового процесу залучаються висококваліфіковані вітчизняні та зарубіжні спеціалісти-практики.

В учбових програмах **провідне місце відводиться теорії та практичним моделям ринкової економіки, діловому та комп'ютерному тренінгу, а також інтенсивному вивченню іноземної мови.**

Школа пропонує післядипломне науково-практичне консультування та орієнтування слухачів та їхніх підприємств в умовах ринкових відносин.

Оплата за навчання вноситься підприємствами й окремими особами на розрахунковий рахунок №345885 Укрбанку «Відродження» в ОПЕРУ Укрпромбудбанку МФО 300012 в таких розмірах: за 12 місяців — 18550 крб.; за 6 місяців — 10000 крб.; за 3 місяці — 4900 крб.; за 4 тижні — 1700 крб.; за 3 тижні — 1290 крб.. До оплати входить вартість **пакету учбово-методичної документації, що надається кожному слухачеві.**

Плата за стажування у ВКВ вноситься додатково **на валютний рахунок** школи в сумі, що визначається в залежності від місця та тривалості стажування.

Слухачі з інших міст забезпечуються **упорядкованим гуртожитком за окрему плату з розрахунку 7 крб. на добу.** До послуг слухачів — спортивно-оздоровчий комплекс, курси водіння автомобіля, культурні програми.

Для зарахування слухачам необхідно до 15 вересня подати заяву (направлення підприємства або організації) на ім'я директора Вищої школи підприємництва.

Зараховані слухачі пред'являють документ, що підтверджує оплату за навчання.

Початок занять — 1 жовтня 1991 року (3-місячного циклу — 1 січня 1992 року).

Наша адреса: 252057, м. Київ-57, проспект Перемоги, 54/1, Вища школа підприємництва, тел. 446-43-29, 441-20-66, факс (044) 226-25-73.

Рекламно-інформаційне агентство | тел. 294-94-22, 295-57-20, 229-04 86 | ФІРМА ДоБіра ФІРМА

Футбол

МІЦНО ТРИМАЄТЬСЯ «КОЛОС»

Лідер приїхав до Кам'янки-Бузької, звичайно, не за нічиєю. Та прихильники місцевих «Карпат» так палко підтримували своїх улюбленців, що «Колос» знітився. І Федоренко на 26-й хвилині забив м'яча Корнієнку. Відігралися гості на 44-й хвилині після удару Альошина. У другому таймі вони вирішили не ризикувати і відійшли в оборону, яку пробити «Карпатам» не вдалося — 1:1.

Ще один лідер — «Прикарпаття» також задовольнився нічиєю з дебютантом ліги «Маяком» з Очакова — 0:0.

Напруженим був матч в Ужгороді, де «Закарпаття» приймало «Кристал». Уже на 10-й хвилині Курильцьо з пенальті провів перший м'яч, а потім закарпатці Тиводор (32) і Кондря (62) довели рахунок до 3:0. І заспокоїлися. Херсонці одразу ж відчули ці переміни і додали у грі. Спочатку Максимов на 70 хвилині провів перший м'яч, а на 82 Бондаренко примусив закарпатців вже нервувати. Однак переможний рахунок зберегти їм вдалося — 3:2.

У Кривому Розі інший представник Закарпаття «Приладист» зіграв на рівних із «Кривбасом». На гол Коляди (54) найкращий бомбардир мукачевців Кухлевський відповів майже без затримки на 60-й хвилині — 1:1.

Результати решти ігор: «Сталь» — «Шахтар» — 2:1, «Океан» — «Вагонобудівник» — 1:0, «Дніпро» — «Верес» — 0:1, «Зірка» — «Темп» — 1:3, СКА (Київ) — «Поділля» — 4:1, «Хімік» — «Десна» — 2:0, «Маяк» (Харків) — «Автомобіліст» — 0:4; матчі «Чайка» — «Нафтовик», «Динамо» — «Полісся» перенесено на інші строки. Сьогодні у матчах розіграшу Кубка СРСР охтирці приймають київське «Динамо», а житомиряни — динамівців Мінська.

Лідирує в чемпіонаті «Колос» з 46-ма очками. У «Нафтовика» — 45, по 44 у «Прикарпаття» та «Кристала».

Матчі чергового туру провели команди так званої буферної зони, в якій виступають клуби України. Ось результати ігор за їхньою участю: КІМ — «Галичина» — 1:2, «Дніпро» — «Карпати» — 1:2, «Нива» (Вінниця) — «Карабах» — 1:0, «Торпедо» (Запоріжжя) — «Динамо» (Гянджа) — 5:3, «Нива» (Тернопіль) — «Суднобудівник» — 2:0, «Волинь» — СКА (Одеса) — 1:0, «Динамо» (Брест) — «Ворскла» — 3:2, «Хімік» — «Кремінь» — 0:1.

Тут лідирує тернопільська «Нива» — 42 очка, у львівських «Карпат» — 38, у луганської «Зорі» — 37.

Ярослав СЕРГІЄНКО.

III. ПОГЛЯД ІЗСЕРЕДИНИ

Звичайно, історія, що стала відома громадськості, малоприваблива. Та нехай у читача не складеться враження, ніби вся запорізька міліція вражена хворобою окозамилювання та зловживання. Група відповідальних працівників, побачивши, що генерал Микола Тищенко та його команда переступають закон, аби за будь-яку ціну і будь-якими методами спекатися нерозкритої справи, звернулася письмово до керівництва Міністерства внутрішніх справ України. Серед таких людей був і майор, старший уповноважений управління кримінального розшуку УВС міста Запоріжжя, депутат міської Ради народних депутатів **Анатолій Котькорло.** Він погодився дати інтерв'ю «Голосу України».

— Давайте уточнимо, яке Ви мали відношення до розкриття убивства п'ятьох осіб на території нашої області?

— З листопада 1989 року, як і інші співробітники карного розшуку УВС міста Запоріжжя, був уведений до складу групи, керівництво якою здійснював начальник УВС області Микола Валер'янович Тищенко. Наша робота полягала в перевірці групи Ф. на причетність до скоєного злочину. Точніше, перевірку здійснював Тищенко, а ми виконували різні доручення: конвоювали підозрюваних, охороняли їх, викликали і доставляли свідків. Надалі, коли було створено нову слідчо-оперативну групу, я потрапив і туди. Очолював групу начальник управління карного розшуку УВС області Євген Малишев. Під його керівництвом працювати було дуже цікаво. Це дійсно була продуктивна робота розшуку, але...

— Дніпрорудне, де мешкала майже вся група Фандюшина, підпорядковане області. Чому тоді під час «операції» генерала Тищенка перевірку здійснювали працівники УВС міста Запоріжжя?

— Пояснити це важко. Я добре знаю можливості працівників карного розшуку області та Василівського району, вони зовсім не поступаються професіоналізмом городянам. Їм, очевидно, слід було й вести справу, адже вони працювали над розкриттям злочину з самого початку, відмінно знали обставини, територію та оперативну обстановку. Місто знало про вбивство з коротких повідомлень, матеріали справи їм були невідомими. Генерал же прийшов сюди із сформованою думкою, що до злочину причетна саме така група. Така думка генерала. Поставлене ним завдання, а можна назвати його й установкою, спочатку сумнівів не викликало. Підкуповувало й те, що генерал звернувся не до своєї обласної «гвардії». Тому всі почали роботу з великим ентузіазмом. Таке становище дозволяло заявити, що розкриття — лише питання часу.

— Чи намагався хто-небудь із працівників міліції піти іншим шляхом і як поставилося до цього начальство?

— До листопада 1989 року розкриттям злочину займалися працівники УВС області, Василівського РВВС та ряду інших підрозділів. Не дивлячись на деякі помилки, були передбачені всі напрямки, за якими мала вестися безперервна робота. Коли ж за ініціативою генерала групу Ф. вдруге перевіряли на причетність до вбивства (саме тоді й почали працівники міліції переступати межу закону. — **Авт.**), вся інша діяльність була згорнута. Ніхто б не ризикнув не погодитися з думкою Миколи Валер'яновича. Не знаю, як керівному складу, а мені особисто після висловлювання сумніву в правильності ходу генерала довелося пережити немало неприємностей. Склалася парадоксальна ситуація: одні порушували законність і отримували винагороди, персональні авто і таке інше, а морально терпіли ті, хто був проти порушень.

— Чи не здається Вам, що випадок із «навішуванням» вбивства групі Фандюшина як у краплі води відбиває істинне становище боротьби зі злочинністю запорізької міліції та вказує, зокрема, на розклад служби карного розшуку?

— Перевіркою злочинної групи Ф. займався особисто генерал Тищенко, а не оперуповноважені кримінального розшуку. Це дуже суттєво. Факт з «навішуванням», як Ви говорите, зовсім не типовий для запорізького розшуку.

— Пригадаймо, скільки галасу було з приводу створення Фонду допомоги міліції для посилення боротьби з організованою злочинністю. А тепер міська Рада Запоріжжя створює комітет для перевірки використання того фонду...

— 4 серпня 1989 р. (майже за два тижні до вбивства. — **Авт.**) Верховна Рада СРСР прийняла постанову «Про рішуче посилення боротьби зі злочинністю». Керівники правоохоронних органів, це ні для кого не секрет, пояснювали незадовільну роботу низьким рівнем зарплати особового складу, поганим технічним оснащенням, недоштатом. Для виправлення становища й було створено Фонд допомоги. Міліція міста Запоріжжя, наприклад, отримала таким чином додатково близько трьох мільйонів карбованців від трудових колективів підприємств та окремих громадян. Минуло два роки, а результати діяльності міліції погіршилися. В чому ж причина? Депутатська комісія зараз і вивчає питання — куди пішли гроші, як поліпшилося оснащення патрульно-постової служби, кримінального розшуку тощо. Результати будуть обнародувані на черговій сесії міськради. Можу лише сказати, що досі жодна додаткова машина не надійшла в розпорядження працівників патрульно-постової служби, а куплено їх кілька десятків.

— Чи обговорювалися питання роботи та фахової підготовки підрозділів УВС на відкритих зборах особового складу останнім часом, а надто — після неприємного інциденту з групою Фандюшина-Острогляда?

— З листопада 1989-го року ніяких загальних зборів в УВС міста не проводилося.

— Анатолію, Ви бачите вихід із глибокого паралічу, який, на жаль, розбиває і органи внутрішніх справ?

— Погоджуюся з думкою, що однією з основних причин погіршення роботи правоохоронних органів є погане технічне забезпечення, низька платня співробітників. Але не менш важливе значення має вміння по-новому організувати роботу. Плюс особистий приклад. Якщо добре працюєш сам, маєш право суворо спитати за недбалість з іншого. Якщо ж налагоджувати роботу так, як сталося при перевірці згадуваної групи Ф., то годі сподіватися пожвавлення, позитивних результатів. Якщо пильно подивитися, проаналізувати, чому до ряду громадян допустили грубе порушення закону, то сталося це не через «помилку генерала». Він краще за будь-кого з нас знає, як розкриваються злочини, як правильно поставити роботу. Просто стара машина вимагала результату за будь-яку ціну, і він пішов шляхом найменшого опору, мало турбуючись, чим той шлях міг стати для невинних у підозрюваному злочині людей. Я не міг мовчати, тому в своєму рапорті на ім'я заступника міністра внутрішніх справ УРСР вказував, що це — не розкриття, а створення видимості, апаратна гра. Знаю, що кілька працівників правоохоронних органів Запоріжжя також надіслали до Києва подібні рапорти. Незабарилася перевірка, але... поза очі нас мало не наклепниками називали. Результати ж службового розслідування так і не були доведені до особового складу. Тому дехто з тих, хто подавав рапорти, розгубилися. То що, хіба так належить дбати про честь мундира?

— Анатолію, Ви не боїтеся негативних наслідків нашої бесіди?

— Нехай боїться той, кому є чого боятися. До того ж, за мною стоять виборці, які наказували мені боротися за правову державу.

ПІСЛЯСЛОВО

Вже після виходу першої частини журналістського розслідування до автора «на зв'язок» вийшов відповідальний працівник правоохоронних органів із Запоріжжя: «Хто дав інформацію?». Реакція досить типова. Та ми не загострювали контакту, тим більше, що цей працівник обіцяв доповнити матеріал дещо іншими фактами. І ми не ставимо остаточно крапку в цій історії. Додам, що з самого початку ми не претендували на категоричність і однозначність, нове ретельне слідство зможе виявити нові подробиці. Останнє слово має сказати суд. Але ми не могли промовчати, коли старанними названих і не названих осіб справа зайшла в тупик і майже вісім місяців по ній не було проведено жодної слідчої дії.

Олександр МИХАЙЛЮТА,
власний кореспондент «Голосу України».

Запоріжжя — Дніпрорудне — Запоріжжя.

Закінчення. Початок у номерах 167, 168.

Спорт

Хокей

ЗАБУКСУВАЛИ...

У другому турі попереднього турніру розиграшу Кубка Канади арбітри зафіксували такі результати: Фінляндія — ЧСФР — 1:0, Канада — США — 6:3, СРСР — Швеція — 2:3 (0:1, 0:1, 2:1).

	В	Н	П	Ш	О
Канада	1	1	0	8—5	3
Фінляндія	1	1	0	3—2	3
ЧСФР	1	0	1	5—3	2
США	1	0	1	8—8	2
Швеція	1	0	1	6—8	2
СРСР	0	0	2	4—8	0

Напевно, й не пригадаєш подібного безславного старту збірної Радянського Союзу на змаганні такого високого рівня. Втім, причини буксування обізнаним зрозумілі. До Канади, немає сумніву, вирушила не найсильніша команда. Звичайно, сьогодні можна вилити відро багна на голову генерала від хокею Віктора Тихонова, який узурпував владу і продовжує нав'язувати командно-адміністративні методи керування в цьому виді спорту. Його можна сьогодні запитати: чому за бортом збірної залишилися захисники Ширяєв і Фетисов, нападаючі Макаров, Юлдашев, чому він «відчепив» зі складу вже в Канаді Христича? Але серйозні претензії можна висувати й до гравців команди СРСР, яким виявили довіру виступати на турнірі, який, безперечно, можна вважати справжнім чемпіонатом світу. Де ваш гонор, хлопці?.. Невже ви розраховуєте, що за гру такого рівня, яку ви демонструєте, вас хапатимуть за руки і тягтимуть до клубів НХЛ?

Турнір триває, у посланців СРСР попереду ще поєдинки з хокеїстами Канади, США і Фінляндії.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради України

Головний редактор
Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:

Олександр БІЛИК
заступник головного редактора

Анатолій ГОРЛОВ
перший заступник головного редактора

Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ
член-кореспондент АН України

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ

Леонід САМОЙЛЕНКО
заступник головного редактора

Борис СИДОРЕНКО
заступник головного редактора

Анатолій СОЛОНСЬКИЙ

Віталій СУДДЯ
відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора — Борис Сидоренко.

Чергові редактори — Олексій Бреус, Анатолій Краслянський.

Автори макета — Анатолій Мироничев, Леонід Підлужний.

Випусковий — Леонід Клюско.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Валентина Лукаш, Ірина Бабич, Галина Каблак, Ольга Малкіна, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська.

Верстальники: Алла Буднікова, Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Марія Солодюк.

Лінотипісти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.

* * *

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 155.000

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03101711.